

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ANDREJA POGORELC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
OTROŠKI DODATEK IN DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO V SLOVENIJI

Ljubljana, maj 2005

ANDREJA POGORELC

IZJAVA

Študentka *ANDREJA POGORELC* izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom *dr. ANDREJE CIRMAN*, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 18.5.2005

Podpis: _____

KAZALO

1	<i>UVOD</i>	1
2	<i>RODNOST V SLOVENIJI</i>	2
2.1	Družbene spremembe.....	2
2.2	Naravno gibanje prebivalstva.....	3
2.3	Sprememba dosedanjih razmer	6
3	<i>OTROŠKI DODATEK</i>	7
3.1	Namen in cilj otroških dodatkov	8
3.2	Razvoj in spremembe otroškega dodatka.....	11
3.3	Selektivnost in univerzalnost otroških dodatkov ter možnost izplačevanja le-teh skozi davčni sistem	15
3.4	Upravičenci	17
3.5	Uveljavljanje pravice do otroškega dodatka	21
3.6	Začetek in trajanje prejemanja	22
3.7	Določanje višine otroškega dodatka	23
3.8	Želena oblika otroških dodatkov	25
4	<i>DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO</i>	26
4.1	Dodatek za veliko družino v letih 2002-2005	27
4.2	Upravičenci	27
4.3	Pridobitev, trajanje pravice ter izplačevanje	28
5	<i>OTROŠKI DODATEK IN DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO V PRIMERJAVI Z OSTALIMI DRUŽINSKIMI PREJEMKI TER BDP</i>	28
6	<i>DRUŽINSKI PREJEMKI PO VSTOPU SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO</i>	30
7	<i>PRIMERJAVA Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI</i>	31
8	<i>SKLEP</i>	39
	LITERATURA.....	41
	VIRI.....	42
	UPORABLJENE KRATICE	
	PRILOGE	

1 UVOD

Že nekaj let rodnost tako v Sloveniji kot v drugih državah pada, prebivalstvo pa se stara. Take demografske spremembe so vedno bolj zaskrbljujoče. Vprašanje vsake države v današnjem času je, kako povečati rodnost oziroma zagotoviti vsaj enostavno obnavljanje prebivalstva.

K povečevanju rodnosti lahko država pripomore z vodenjem določenih politik, s katerimi družinam zagotavlja finančna sredstva v zvezi z otrokom. V to skupino pa spadata tako otroški dodatek, ki v Sloveniji predstavlja največji del družinskih prejemkov, kot dodatek za veliko družino, ki se je v naši državi začel izplačevati leta 2002.

Stroški otrok predstavljajo breme vsaki družini. Breme ima toliko večjo moč v primeru mladih in enostarševskih družin. Na splošno velja, da imajo družine z otroki nižjo življenjsko raven od ostalih oseb. Iz tega vidika je bistvenega pomena pomoč države pri blaženju neugodnih ekonomskih posledic za družino v obdobju, ko vzdržuje posameznega otroka.

Namen tega diplomskega dela je predstaviti otroške dodatke v Sloveniji in še nekaterih državah Evropske unije ter dodatek za veliko družino. V tej povezavi pa je pomembno omeniti tudi rodnost in dejavnike, ki nanjo vplivajo.

Struktura diplomskega dela je sledeča. V drugem poglavju je predstavljena rodnost v Sloveniji – gibanje rodnosti in naravnega prirastka po letih ter vzroki za padanje števila rojstev.

V tretjem poglavju je podrobneje predstavljen otroški dodatek, v četrtem poglavju pa dodatek za veliko družino. Otroški dodatek in dodatek za veliko družino spadata v okvir družinske politike, ki v splošnem pomeni nadgradnjo socialne politike. Namen te politike pa je izboljšati kvaliteto življenja družin, med drugim tudi s prerazdelitvijo dohodka v korist družin z otroki. Osnovni namen otroških dodatkov ter dodatka za veliko družino je pomagati družinam z otroki – pri dodatku za veliko družino vsaj s tremi otroki – s tem, da se upravičencem da določeno pomoč v zvezi z vzdrževanjem otrok.

Primerjava otroškega dodatka in dodatka za veliko družino v primerjavi z ostalimi družinskimi prejemki in BDP-jem je prikazana v petem poglavju. V šestem poglavju podajam pregled družinskih prejemkov po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, v sedmem pa značilnosti otroških dodatkov v drugih evropskih državah. V zadnjem, osmem, poglavju so podane sklepne misli.

2 RODNOST V SLOVENIJI

2.1 Družbene spremembe

V preteklosti oziroma v prvi fazi industrializacije so potrebovali otroke zaradi ekonomskih razlogov, to je kot delovno silo doma in na kmetiji, kot starostno zavarovanje za starše, kot dediče posesti in imen. Iz tega je mogoče sklepati, da so bili otroci dokaj dobrodošli. Obstajajo tudi primeri, ko so bili otroci nezaželeni oziroma odvečni, in sicer, ko je bilo otrok preveč in je bila družina prevelika (Kuhar, Ule, 2003, str. 57).

V drugi polovici dvajsetega stoletja sta se ekonomija in starševstvo začela ločevati. Otrok je v ekonomskem smislu postal strošek oziroma finančno breme za družino, na to pa je vplivala tudi potrošniška družba, ki je v otrocih odkrila nov pomemben trg, kar je pripomoglo k temu, da finančni stroški za otroka strmo naraščajo. Danes imajo otroci predvsem psihološko funkcijo koristnosti. Psihološke koristi se izražajo v želji po smislu življenja, v težnji po osrečevanju, v drobnih radostih v odnosu z otrokom (Kuhar, Ule, 2003, str. 57).

Na podlagi analize ankete, ki jo je leta 2000 izvedlo podjetje Gal-Iteo iz Ljubljane, izhaja, da družinska politika zelo močno vpliva na rodnost, zlasti pri mladih in tistih, ki imajo nizke dohodke. Razvidni so bili trije pglavitni vzroki, zaradi katerih imajo ženske v današnjem času manj otrok kot prejšnje generacije (Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 12):

1. nezadostni in negotovi dohodki kot posledica ekonomske krize in brezposelnosti;
2. slaba dostopnost (primernih) socialnih stanovanj, finančno breme najema stanovanja ali nakupa, majhna možnost zadovoljivega reševanja stanovanjskega vprašanja v času, ko so v družini majhni otroci ipd.;
3. stroški otrok.

Obstajajo tudi drugi vzroki za manjšanje števila otrok. Sem spadajo (Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 12; Kuhar, Ule, 2003, str. 108-109):

- zaposlenost žensk zunaj doma ter njihova vedno višja izobraženost in ekonomska avtonomija;
- delitev dela v gospodinjstvu – ženska, ki vse gospodinjsko delo opravi sama, se najverjetneje ne bo odločila za veliko število otrok, še zlasti ne, če partner prevzema nase premalo odgovornosti pri pomembnih opravilih;
- želja po bolj udobnem življenju;
- večji poudarek na kakovosti življenja, prostem času, zabavi;
- težnja po svobodi, neodvisnosti in avtonomiji;
- naraščanje težnje pri moških in ženskah po neodvisnosti in osebnem napredovanju;
- nezaposlenost mladih;
- prepričanje, da je za otroke primernejša majhna družina;
- veliko število razvez;

- zaznana velika odgovornost in velika zahtevnost, ki ju prinaša starševstvo ter strah pred problemi, ki so povezani z vzgojo in vzdrževanjem otrok;
- strah pred prihodnostjo.

Spremembe, ki neposredno določajo družinsko življenje, niso samo rezultat notranjih družinskih sprememb (na primer individualnih odločitev posameznikov), temveč so pomembno povezane s širšimi družbenimi spremembami. Sem spadata predvsem dve skupini družbenih sprememb (Švab, 2001, str. 66-67):

- pomembne so predvsem spremembe na trgu delovne sile, še posebej zaposlovanje žensk, ki lahko vpliva na rodnostne spremembe;
- staranje prebivalstva.

2.2 Naravno gibanje prebivalstva

V Sloveniji je po statističnih podatkih za leto 2003 ženska v rodni dobi povprečno rodila 1,2 otroka. Za enostavno obnavljanje prebivalstva bi bilo potrebno 2,08 živorojenih otrok pri eni ženski v rodni dobi. Podobno se z nizko ali celo z negativno stopnjo rodnosti soočajo tudi drugod v razvitem svetu, vendar je ravno v naši državi raven rodnosti ena najnižjih v Evropi (Šori, 2004, str. 13).

Tabela 1 na str. 4 prikazuje gibanje določenih kategorij po določenih letih. Iz le-te je razvidno, da je število živorojenih otrok iz leta 1980 do konca leta 2003 močno padlo, kar je vplivalo tudi na padanje števila živorojenih otrok na 1.000 prebivalcev. Za Slovenijo je značilen negativen naravni prirast od leta 1997 naprej. Pomemben vpliv na takšno dogajanje ima tudi povprečna starost mater, ki se je ob rojstvu prvega otroka iz leta 1980 do konca leta 2003 močno dvignila. Iz tabele pa je tudi razvidno, da se je posledično zmanjšala tudi celotna stopnja rodnosti¹, kar pomeni, da pada število živorojenih otrok na žensko.

¹ Celotna stopnja rodnosti pove število otrok, ki jih v povprečju rodi ena ženska v svoji rodni dobi, s predpostavko, da je doživela 49. leto starosti (Malačič, 2003, str. 86).

Tabela 1: Pregled posameznih kategorij po letih

	1980	1991	1997	2002	2003
Živorojeni	29.902	21.583	18.165	17.501	17.321
Živorojeni na 1.000 prebivalcev*	15,7	10,8	9,1	8,8	8,7
Umrli	18.820	19.324	18.928	18.701	19.451
Naravni prirast**	11.082	2.259	-763	-1.200	-2.130
Naravni prirast na 1.000 prebivalcev***	5,8	1,1	-0,4	-0,6	-1,1
Povprečna starost mater ob rojstvu					
- prvega otroka	22,9	24,1	25,6	27,2	27,3
- vseh otrok	25,3	26,3	27,7	28,8	29,0
Celotna stopnja rodnosti	2,11	1,42	1,25	1,21	1,20

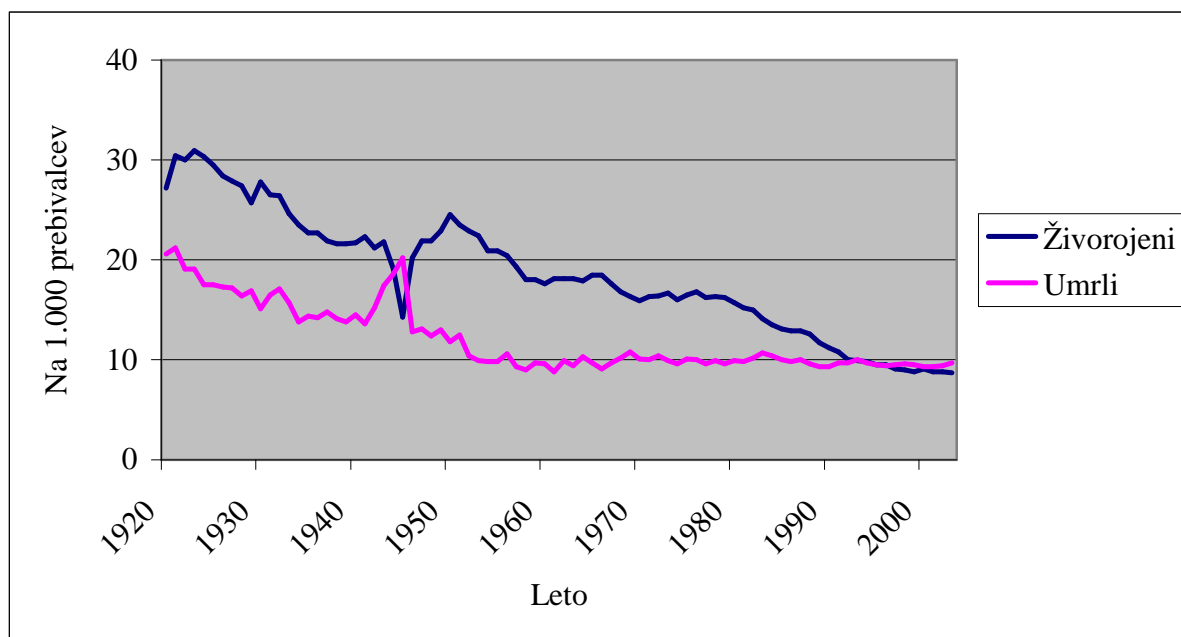
* Živorojeni na 1.000 prebivalcev je razmerje med številom živorojenih otrok v koledarskem letu in številom prebivalstva sredi istega leta, pomnoženo s 1.000 (Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja, 2005).

** Naravni prirast je definiran kot razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih na določenem območju v koledarskem letu (Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja, 2005).

*** Naravni prirast na 1.000 prebivalcev je definiran kot razmerje med naravnim prirastom v koledarskem letu in številom prebivalstva sredi istega leta na določenem območju, pomnoženo s 1.000 (Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja, 2005).

Vir: Živorojeni otroci, 2004; Naravni prirast, 2005.

Slika 1: Naravno gibanje prebivalstva v Sloveniji na 1.000 prebivalcev v letih 1920-2003

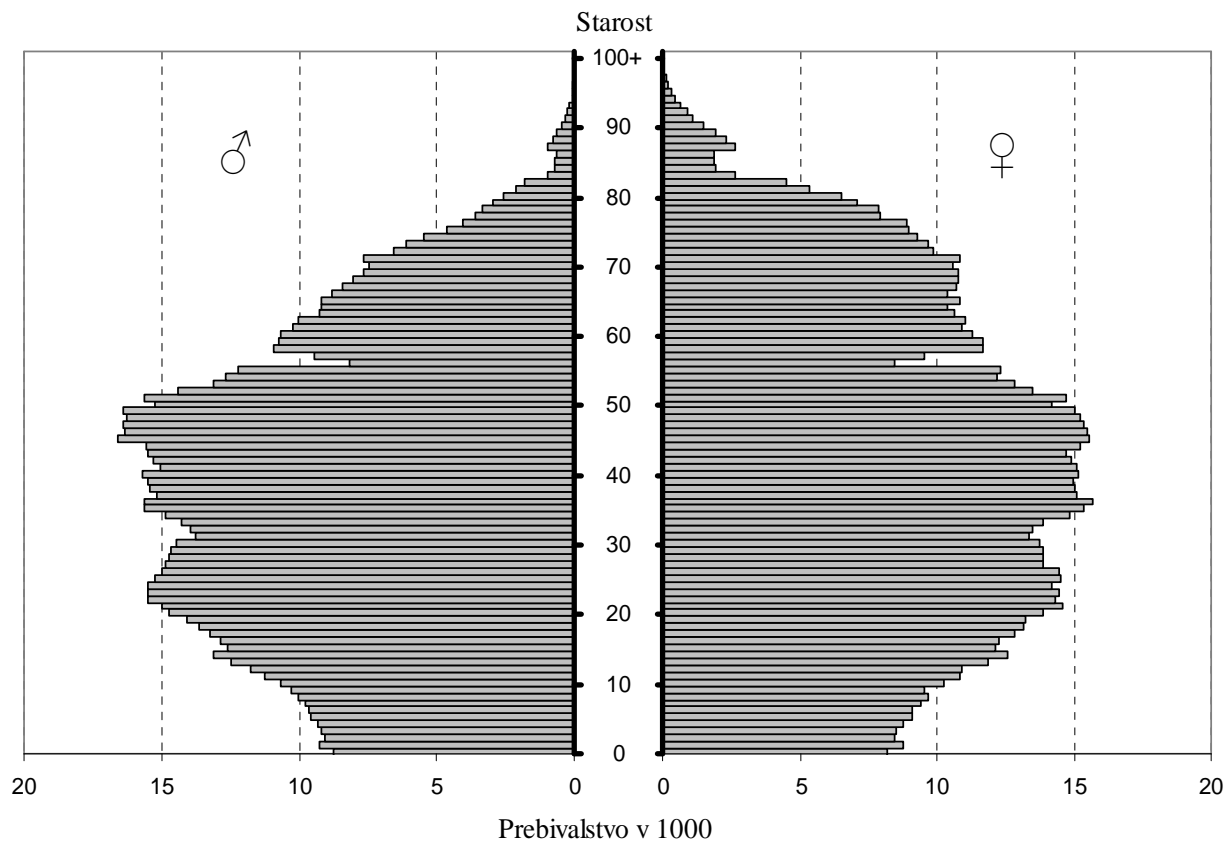

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2004, str. 79-80.

Slika 1 prikazuje gibanje števila rojstev in smrti po letih od leta 1920 do leta 2003. Iz slike je razvidno, da se je število živorojenih otrok na 1.000 prebivalcev v omenjenih letih močno zmanjšalo. Padalo je tudi število umrlih na 1.000 prebivalcev, vendar je bilo nihanje po letu 1950 dokaj ustaljeno.

Starostno strukturo prebivalstva se grafično najlepše prikaže s starostno piramido, ki jo prikazuje Slika 2 na str. 6. Med najpomembnejši dolgoročni demografski proces, ki vpliva na starostno strukturo, spada rodnost prebivalstva. Velja namreč, da visoka rodnost povzroča mlado, nizka pa staro prebivalstvo. Prehod od visoke k nizki rodnosti pa povzroča staranje prebivalstva. Staranje prebivalstva opredelimo kot povečanje deleža starega prebivalstva nad neko starostjo (starostna meja je običajno 60. ali 65. leto starosti) v celotnem prebivalstvu. Staro prebivalstvo je tisto, ki ima odstotek starih nad 7. Slovenska družba je po demografskih kazalcih že stara, saj je bilo v Sloveniji v letu 2001 14,1 % prebivalstva starega več kot 65 let (Malačič, 2003, str. 19-24).

Slika 2: Starostna piramida prebivalstva Slovenije, popis leta 2002

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2004, str. 77.

2.3 Sprememba dosedanjih razmer

Danes je za slovenski narod značilno, da se stara. Pomembno je, da ima država varstvene mehanizme, ki družinam pomagajo pri podpiranju uravnovešenega nacionalnega prirastka. To pomeni, da denar, ki ga država nameni družinam, ne sme biti socialna »miloščina«, ampak mora predstavljati ustrezno plačilo roditeljskemu delu za družbo, saj bodo posamezne generacije v starosti živele od dela in človeške kvalitete tistih, ki jih danes starši rojevajo in vzgajajo (Ramovš, 1995, str. 241).

V Sloveniji je bilo ocenjeno, da je bilo za izboljšanje razmer v naši državi že precej narejenega tako na področju otroškega varstva kot tudi starševskega dopusta. Pomembna stvar, ki ravno tako zelo pomembno vpliva na rodnost, pa je reševanje stanovanjskega vprašanja mladih družin ter usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, kamor spada možnost fleksibilnega in krajšega delovnega časa za starše z majhnimi otroki ali odprava diskriminacije pri zaposlovanju mladih žensk.

Odgovorno starševstvo pomeni, da je potrebno otrokom posvetiti veliko starševske pozornosti ter jim omogočiti kakovostno življenje, dobro izobrazbo ter zadovoljiv gmotni položaj. Ravno zaradi navedenega morajo biti prihodnji ukrepi usmerjeni v zagotavljanje boljšega ekonomskega položaja mladih, ki družino šele načrtujejo. Prav tako je potrebno ukrepati tudi na področju stanovanjske politike. Potrditev zadnjega kaže ugotovitev raziskave, ki jo je izvedla Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, da kar 57 % mladih med 25. in 35. letom starosti živi pri starših zaradi nezadostne količine denarja za lastno ali najemniško stanovanje, hkrati pa so tudi kreditno nesposobni, da bi se lahko osamosvojili (Šori, 2004, str. 13).

3 OTROŠKI DODATEK

»Otroški dodatek je ena od oblik javnih transferjev, namenjena lažšanju finančnega bremena, ki ga za družino predstavljajo otroci« (Stropnik, 1997, str. 176). Otroški dodatek lahko opredelimo kot posledico zavesti o višini stroškov otrok in o njihovem vplivu na družinski proračun. Razlikovanje družin na podlagi števila otrok v socialno ekonomskem smislu ni družbeno zaželeno. Tako razlikovanje je lahko celo škodljivo, ker številnim družinam preprečuje, da bi imele želeno število otrok. Družinam omenjeno razlikovanje, če se odločijo za otroke, bistveno znižuje življenjsko raven oziroma jih potiska pod mejo revščine (Stropnik, 1997, str. 176).

Z otroškim dodatkom zagotavlja država staršem oziroma otroku, ki ima v Republiki Sloveniji stalno prebivališče, dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje, kadar dohodek na družinskega člana ne presega zgornje meje dohodkovnega razreda, to je 99 % povprečne plače v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu oziroma v predpreteklem koledarskem letu, če se otroški dodatek uveljavlja v mesecu januarju, februarju ali marcu (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP, 71. člen). Glede na dohodek družine v preteklem oziroma predpreteklem koledarskem letu je z zakonom predvideno osem dohodkovnih razredov, v okviru vsakega dohodkovnega razreda pa tri višine otroškega dodatka, in sicer za prvega, za drugega ter za tretjega in vsakega naslednjega otroka. Višina otroškega dodatka se lahko poveča za 20 % za predšolskega otroka, ki ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce, in za 10 % za otroke, ki živijo v enoroditeljskih družinah.

Otroški dodatek praviloma ne pokriva dejanskih stroškov, ki jih imajo straši z otrokom pri vzgoji otroka izven družine. Obravnavani transfer tudi ne more biti nadomestilo za plačo in ne razlikuje med otrokom zaposlene in nezaposlene matere.

3.1 Namen in cilj otroških dodatkov

Namen otroških dodatkov je v posameznih državah različen, spreminja pa se tudi z razvojem države. Otroški dodatki so lahko ukrep treh različnih politik:

- ukrep socialne politike (socialnovarstveni prejemek);
- ukrep družinske politike ali pa
- ukrep prebivalstvene politike.

Otroški dodatek kot *ukrep socialne politike* je v bistvu selektivna pravica družin, pri čemer obstaja pogoj, da dohodek družine ne presega določene meje (99 % povprečne plače v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu oz. v predpreteklem koledarskem letu, če se otroški dodatek uveljavlja v mesecu januarju, februarju ali marcu). V višji razred kot posamezen upravičenec pade glede na družinski dohodek, nižji otroški dodatek mu pripada. Če država uvaja otroški dodatek kot ukrep socialne politike, morajo družine za otroški dodatek zaprositi ter pri tem tudi izkazati svojo upravičenost (Stropnik, 1997, str. 176).

Če ima država otroški dodatek kot *ukrep družinske politike*, je to univerzalna pravica vseh družin z otroki. Pri takem ukrepu je osnovni namen nadomestiti družinam del stroškov, ki jih imajo le-te v zvezi z otroki, in s tem delno prispevati k nekoliko višji življenjski ravni, kot bi si jo te družine lahko zagotovile z lastnimi dohodki (Stropnik, 1997, str. 177).

Otroški dodatek se lahko uveljavlja tudi kot *ukrep populacijske politike*, s katerim želi država dokazati nacionalni interes po obnavljanju in večanju naroda oziroma po rojevanju bodočih produktivnih članov družbe. V tem smislu je pravica do otroškega dodatka naravnana tako, da spodbuja čim večjo rodnost. Družine v nekaterih državah niso upravičene do otroškega dodatka za prvega otroka, značilno pa je večanje dodatka za vsakega nadaljnjega otroka v družini, kar naj bi spodbujalo večanje rodnosti v posameznih državah (Stropnik, 1997, str. 177). Takšno rast dodatka za vsakega nadaljnjega otroka imenujemo progresivnost. Le-ta pa pomeni, da se ne upošteva dejstvo, da so dodatni stroški za vsakega naslednjega rojenega otroka v družini nižji, zaželeno pa je, da bi se z otroškimi dodatki dosegli predvsem cilji prebivalstvene politike v posamezni državi (Stropnik, 1994, str. 268).

Otroški dodatek se v RS po zgoraj opisanih kriterijih uveljavlja kot ukrep socialne politike in tudi kot ukrep populacijske politike. Kot ukrep populacijske politike je moč ugotoviti, da se v RS otroški dodatki povišajo za drugega in tretjega rojenega otroka, za nadaljnje otroke pa je višina otroškega dodatka enaka dodatku za tretjega otroka. Da se v Sloveniji zavedamo nizke rodnosti, potrjuje tudi uvedba dodatka za veliko družino, ki je opisan v 4. poglavju.

Cilji denarnih transferjev države so različni. Eden izmed pomembnih ciljev pri otroških dodatkih je prerazdelitev dohodkov v korist družinam, ki imajo otroke. Taka prerazdelitev ima dva pomembna cilja otroških dodatkov (Stanovnik, Stropnik, 1998, str. 48):

- pomagati vsem družinam pri kritju stroškov otrok;

- dodatno pomagati družinam z nizkimi dohodki.

Prvi cilj se mora praviloma uresničevati v okviru družinske politike, drugi pa v okviru družinske in socialnovarstvene politike. Pomembno je, da država pomaga vsem družinam z otroki, saj se staršem z rojstvom otroka zniža dohodek na družinskega člana, s tem pa se jim zniža tudi življenjska raven. Če življenjsko raven samskih oseb ali parov brez otrok primerjamo s tisto, ki jo imajo starši z otroki, vidimo, da je le-ta pri starših z otroki nižja. To nas vodi k dejstvu, da je nujna pomoč države pri vzdrževanju otrok.

Iz tega izhajata še dva cilja države, in sicer (Belopavlovič et al., 1992, str. 162):

- vplivati na rodnost s tem, da se otroški dodatek povečuje za vsakega naslednjega otroka, kar ima velik pomen v zadnjih letih, ko je rodnost na zelo nizki ravni ali celo negativna;
- pomoč družinam, ki so v posebnem položaju, to so družine z zelo nizkimi dohodki, z invalidnimi otroki ter enoroditeljske in mlade družine.

V zadnjih letih, ko je rodnost na zelo nizki ravni ali celo negativna, so transferji države (predvsem tisti, ki jih starši dobivajo za otroke skozi več let) pomembna pomoč staršem pri vzdrževanju otrok. Rojevanje otrok ter njihova vzgoja sta družbeno zaželeni. Dejstvo je, da socialnoekonomsko razlikovanje družin na podlagi števila otrok ni rezultat dela in ni družbeno zaželeno. Takšno razlikovanje številnim družinam namreč preprečuje, da bi imele želeno število otrok ali pa jim bistveno znižuje življenjsko raven oziroma jih potiska pod prag revščine (Stropnik, 1994, str. 267).

V Sloveniji so po uveljavitvi spremembe otroških dodatkov maja 1999 otroški dodatki visoki in selektivni. Kot navaja Stropnikova (2001, str. 19) za družino s tako nizkimi dohodki, da je upravičena do socialnovarstvene pomoči, 600.000 tolarjev otroškega dodatka letno za tri otroke pomeni bistveno izboljšanje življenjske ravni. Tako visok otroški dodatek pa je enak 80 % zagotovljenega minimalnega dohodka za enostarševsko družino s tremi otroki oziroma 60 % zagotovljenega minimalnega dohodka za dvostarševsko družino.

Ko je prišlo do spremembe višine otroških dodatkov, se je to odrazilo tudi v spremembi razpoložljivega dohodka družin z otroki, ki so upravičeni do otroškega dodatka. V Tabeli 2 na str. 10 so prikazani indeksi sprememb letnega razpoložljivega dohodka družin po spremembi otroških dodatkov v letu 1999.

Tabela 2: Indeksi letne spremembe razpoložljivega dohodka družin po spremembi otroških dodatkov maja 1999

Družinski dohodki (število povprečnih plač)	1 otrok	2 otroka	3 otroci	4 otroci	5 otrok
	Enostarševska družina				
0,5	105,8	111,4	125,1	129,7	131,7
0,75	100,0	108,6	113,0	124,1	129,1
1	100,0	102,8	110,6	113,7	116,9
1,5	100,1	100,6	101,5	106,7	112,3
2	98,7	100,7	101,3	101,9	105,1
3	100,0	98,2	101,2	101,7	102,0
4	100,0	100,0	97,9	101,0	101,8
Dvostarševska družina, en zaposlen					
0,5	105,8	116,4	121,6	125,0	127,4
0,75	104,2	108,4	113,0	124,1	127,4
1	101,1	106,7	110,4	113,7	123,6
1,5	100,0	100,5	104,9	110,1	112,3
2	100,1	100,5	101,2	104,0	106,5
3	99,1	100,5	101,1	101,5	103,5
4	100,0	98,6	100,6	101,4	101,8
Dvostarševska družina, dva zaposlena					
0,5	104,7	116,4	121,6	125,0	127,4
0,75	104,0	108,4	111,1	124,1	127,4
1	101,1	106,7	110,6	113,8	123,2
1,5	100,0	100,5	104,9	110,3	112,6
2	100,1	100,5	101,2	104,1	106,7
3	99,1	100,4	101,1	101,4	103,4
4	100,0	98,7	100,6	101,3	101,7

Vir: Stropnik, 2001, str. 29.

Analiza tabele nam kaže naslednje ugotovitve:

- enostarševskim družinam se je razpoložljivi dohodek povečal največ za 31,7 %, in sicer, če imajo 5 otrok in so v najnižji dohodkovni skupini;
- dvostarševskim družinam, kjer je zaposlen le en član družine, se je razpoložljivi dohodek povečal največ za 27,4 %, pri čemer imajo te družine 5 otrok in sodijo v prvi dve dohodkovni skupini;
- dvostarševskim družinam, kjer sta zaposlena dva člana družine, se je razpoložljivi dohodek povečal največ za 27,4 %, pri čemer imajo te družine 5 otrok in sodijo v prvi dve dohodkovni skupini;

- družinam, ki imajo le enega otroka, se je razpoložljivi dohodek povečal največ za 5,8 %, kamor spadajo enostarševske družine in dvostarševske družine z enim zaposlenim in so v najnižji dohodkovni skupini;
- družine z dvema otrokoma, ki se jim je razpoložljivi dohodek povečal za največ 16,4 %, sodijo v prvo dohodkovno skupino, in sicer so to enostarševske družine in dvostarševske družine z enim zaposlenim.

Iz celotne analize je razvidno, da so bile največjega povečanja razpoložljivega dohodka deležne enostarševske družine in družine s petimi otroki.

3.2 Razvoj in spremembe otroškega dodatka

Po drugi svetovni vojni so bili vsi zaposleni v Sloveniji upravičeni do otroškega dodatka za svoje otroke. V tistem času je ta transfer predstavljal pomemben dodatek k družinskemu proračunu. Po zveznem zakonu iz leta 1950 je bila višina otroških dodatkov za vse upravičence določena v enakem znesku.

Leta 1952 je bil uveden dohodkovni cenzus, kar pomeni, da se je višina otroškega dodatka določila glede na višino družinskega dohodka. Za otroške dodatke je veljalo, da so se določali v dveh, treh ali štirih višinah, tako da se je višina nižala vzporedno z rastjo dohodka družine (Belopavlovič et al., 1992, str. 163).

Sredi šestdesetih let so otroški dodatek spremenili v socialnovarstveni prejemek, do katerega so bile upravičene le najrevnejše družine (Stropnik, 1997, str. 180). Predpisi Jugoslavije so do leta 1967 urejali vse pravice do denarnih prejemkov za otroke, po tem letu pa so bile te pravice urejene s predpisi Slovenije.

Pravico do otroškega dodatka so v letu 1972 v Sloveniji dobili tudi otroci iz kmečkih družin. Pri teh upravičencih je premoženjsko stanje družine meril katastrski dohodek. V tem letu je veljal progresivni sistem višine otroških dodatkov. Istega leta pa se je povečal otroški dodatek za težje telesno ali duševno prizadete otroke za 50 % in za otroke iz enostarševskih družin za 30 %. Kasneje povečanje ni bilo več določeno v odstotkih, ampak v fiksnih zneskih. Leta 1972 je Zveza skupnosti otroškega varstva sprejela tudi progresivni sistem otroškega dodatka, kar pomeni, da je bil le-ta za drugega in vsakega naslednjega otroka v družini višji kot pri enem otroku (Belopavlovič et al., 1992, str. 162-163).

Pomembne spremembe na področju upravičencev do otroškega dodatka so bile uvedene leta 1974, ko je bilo z zakonom določeno, da so do otroškega dodatka upravičeni vsi otroci, ki prebivajo v Sloveniji (domicilno načelo), in otroci, katerih roditelj dela na območju Slovenije, prebiva pa v drugi republiki (sedežno načelo).

Kako se otroški dodatek izplačuje, je bilo določeno z zveznim zakonom iz leta 1950 in republiškim zakonom iz leta 1974. Zvezni zakon je določal, da se v primeru, ko sta oba starša v delovnem razmerju, otroški dodatki za skupne otroke izplačujejo očetu. V primeru, da starša živita ločeno, dobi otroške dodatke tisti, ki otroke preživlja. Republiški zakon je določil izplačevanje roditelju oziroma skrbniku ali osebi, ki skrbi za otroka. Po letu 1974 so bili ločeno obravnavani delavski in kmečki otroci. Za prve so bile določene štiri dohodkovne kategorije in ravno toliko višin otroških dodatkov. Za druge pa je veljala ena dohodkovna kategorija in ena višina.

Do leta 1984 je bila višina otroškega dodatka določena v fiksnem znesku. V tem letu je denarna dajatev za otroka izgubila naravo dodatka za otroka in je s tem postala družbena pomoč otrokom ter je bila uvrščena v sistem štirinajstih socialnih pomoči. Višina te pomoči je bila določena v višini razlike med dejanskim dohodkom na družinskega člana in 43 % povprečnega osebnega dohodka na zaposlenega v Sloveniji, za kmečke otroke pa je veljala razlika do 23 % povprečnega osebnega dohodka. Otrok je bil upravičen do polne pomoči le v primeru, če je bil vključen v organizirane oblike oskrbe v določeni organizaciji. Razlikovanje otrok glede na vključenost v organizirane oblike oskrbe se lahko smatra kot oblika prisile, da naj bi otroke vključevali v take organizacije in bi bili tako upravičeni do višje pomoči. Cilj tega je, da naj bo pomoč resnično uporabljena za otroka (Belopavlovič et al., 1992, str. 163).

Pri izvajanju sistema so se pojavile težave z ugotavljanjem dejanskega premoženjskega stanja, ki vpliva na upravičenost do otroškega dodatka. K tem težavam je pripomoglo to, da davčne službe niso razpolagale s popolnimi podatki in da v državi ni bilo organiziranega inšpekcijskega nadzora nad pravilnostjo davčnih prijav. Naloga CSD-ja, ki je o upravičenosti v takšnih primerih odločal, je bila (Belopavlovič et al., 1992, str. 164):

- da dodeli pomoč tudi v primeru, da niso bili izpolnjeni formalni pogoji, če ugotovi, da je dodelitev pomoči potrebna zaradi koristi otrok;
- da pomoč odkloni, če ugotovi, da ni potrebna.

Ob koncu 80-ih let je otroške dodatke prejemale le 17-19 % populacije otrok do 15 let in tistih do 26 let, ki so se še šolali. Možni vzroki za to so bili:

- ljudje niso bili seznanjeni s to pravico;
- niso obvladali postopkov za uveljavljanje pravice;
- neprijetno jim je bilo dokazovati, da so revni ipd.

V obdobju od 1. 1. do 30. 4. 1994 so bili do otroškega dodatka upravičeni otroci, če dohodek na družinskega člana ni presegel 43 % povprečne plače v Sloveniji (Statistični letopis Republike Slovenije, 2003, str. 189). V prehodnih in končnih določbah Zakona o družinskih prejemkih leta 1993 je bila za obdobje od maja 1994 do konca leta 1995 vpeljana lestvica, ki je prikazana v Tabeli 3 na str. 13, po kateri se je višina otroškega dodatka (še vedno kot družbene pomoči otrokom) določala v odvisnosti od dohodkov na družinskega člana. S to spremembo je bil razširjen krog upravičencev. Na povečanje deleža otrok iz prejšnjih let, ki

so prejeli otroški dodatek v letu 1995, na 43 % sta vplivala predvsem dva dejavnika, in sicer poslabšanje ekonomskega položaja družin in znižanje dohodkovnega cenzusa za pridobitev pravice do otroškega dodatka maja 1994.

Tabela 3: Lestvica za določanje višine selektivnih otroških dodatkov (maj 1994 – konec leta 1995)

Dohodek na družinskega člana v % od povprečne plače v Sloveniji	Družbena pomoč otrokom v % od zjamčene plače
do 25,0	22
25,1-30,0	19
30,1-35,0	16
35,1-40,0	13
40,1- 45,0	10
45,1-50,0	7

Vir: Stropnik, 1997, str. 181.

Zakon o družinskih prejemkih je leta 1993 predvidel univerzalno pravico do otroškega dodatka, ki bi se morala začeti uresničevati leta 1996. S tem bi v Sloveniji otroški dodatek postal ukrep družinske politike. Otroški dodatek bi se razlikoval glede na starost otrok, do njega pa bi bili upravičeni vsi otroci do 15. leta starosti oziroma do 26. leta v primeru, da se šolajo. V letu 1996 se je pravica do otroškega dodatka v Sloveniji za težje telesno ali duševno prizadete otroke, ki je začela veljati leta 1972, spremenila v dodatek za nego otroka.

Zaradi preobremenitve državnega proračuna se je slovenska skupščina odločila, da preloži uveljavitev otroškega dodatka kot univerzalno pravico do maja 1999. V obdobju prehoda od maja 1996 do maja 1999 je veljala vmesna rešitev med selektivnim in univerzalnim otroškim dodatkom. Višina otroškega dodatka v odstotku od zjamčene plače je prikazana v Tabeli 4 na str. 14. V tem obdobju se je zvišal otroški dodatek za otroke iz družin s srednje visokimi dohodki, torej v razponu med 35 % do 50 % povprečne slovenske plače na družinskega člana. Uveden je bil otroški dodatek za otroke iz družin z dohodki na člana v višini 50-110 % povprečne plače. Okoli 10 % otrok, ki so v tem obdobju živeli v premožnejših družinah, in sicer v družinah z dohodkom na družinskega člana nad 110 % povprečne plače v Sloveniji, pravice do otroškega dodatka ni imelo.

Tabela 4: Lestvica za določanje višine selektivnih otroških dodatkov v prehodnem obdobju (maj 1996 – maj 1999)

Dohodek na družinskega člana v % od povprečne plače v Sloveniji	Otroški dodatek v % od zjamčene plače
do 25,0	22
25,1-30,0	19
30,1-40,0	16
40,1-45,0	13
45,1-55,0	10
55,1-110,0	7

Vir: Stropnik, 1997, str. 182.

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih, ki je začel veljati leta 1999, je prišlo do velikih sprememb v višini otroških dodatkov, spremenili pa so se tudi dohodkovni razredi za določanje višine otroškega dodatka, ki pripada posameznikom, ter zgornja meja za uveljavljanje upravičenosti. Z omenjenim zakonom je bilo uvedeno tudi razlikovanje med višino otroškega dodatka glede na vrstni red rojstva otroka: najnižji otroški dodatek za enega upravičenega otroka, višji za drugega upravičenega otroka ter najvišji za tretjega in vsakega nadaljnjega upravičenega otroka (Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 38).

V letu 1999, ki je prineslo kar nekaj sprememb v zvezi z otroškim dodatkom, je začela veljati tudi delitev najnižjega dohodkovnega razreda. Le-ta je bil razdeljen na tistega do ravni 15 % povprečne plače v Sloveniji na družinskega člana ter naslednjega do ravni 25 % povprečne plače. Na podlagi te delitve se je bistveno povečal otroški dodatek za otroke iz novega najnižjega dohodkovnega razreda. Povečanje višine otroškega dodatka je bilo predvsem veliko za tretjega in nadaljnjega otroka v družini, ki so predstavljali 1,6 % ali 5.261 upravičenih otrok meseca julija 1999. Najmanjše spremembe so bile pri višini otroškega dodatka za enega otroka v družinah z dohodki na člana nad 45 % povprečne plače v Sloveniji. Pomembna sprememba, ki je tudi nastala v tem letu, je bila ukinitvev otroških dodatkov v družinah, v katerih je družinski dohodek znašal od 99,1-110 % povprečne plače na družinskega člana v Sloveniji. Te družine so utrpeli letni izpad dohodka v višini 33.144 tolarjev na posameznega upravičenega otroka, kar pri tako visokem dohodku na družinskega člana nima tako velikega pomena, kot bi ga imelo pri nižjih ali celo najnižjih dohodkih (Stropnik, 2001, str. 17).

V avgustu 2003 so se spremenili nekateri pogoji za uveljavljanje pravice do otroškega dodatka. Ne velja več pogoj, ki je določal, da mora biti eden od staršev oziroma druga oseba, ki uveljavlja pravico do otroškega dodatka, državljan RS. Pravice do otroškega dodatka ob pogoju vzajemnosti nimajo več tudi starši oziroma druge osebe, ki niso državljani RS (ZSDP, 2001, 67. člen), kar je pomenilo, da so pravico do tega prejemka imeli le, če so tudi naši

državljeni imeli enako pravico v njihovi državi. Z ukinitvijo pogoja državljanstva je bil namen vključiti načelo enake obravnave oziroma prepoved diskriminacije na podlagi državljanstva. Zakonodajalec pa je s tem želel izpolniti tudi obveznosti, ki izhajajo iz načel mednarodnega prava in mednarodnih pogodb, ki jih je ratificirala Slovenija (Za pridobitev nekaterih družinskih prejemkov ni več potrebno slovensko državljanstvo, 2003).

3.3 Selektivnost in univerzalnost otroških dodatkov ter možnost izplačevanja le-teh skozi davčni sistem

Selektivni otroški dodatek v Sloveniji pomeni, da je višina otroškega dodatka odvisna od (Drobnič et al., 1998, str. 9):

- dohodka na družinskega člana, ki ne sme presegati 99 % povprečne plače v RS;
- vrstnega reda rojstva otroka, pri čemer višina otroškega dodatka naraste za drugega in tretjega otroka, za vsakega nadaljnjega otroka pa je višina otroškega dodatka enaka znesku za tretjega otroka.

V Sloveniji velja sistem selektivnega otroškega dodatka. Bolj pravičen bi bil univerzalni otroški dodatek, ki bi omogočal uveljavljanje pravice do otroškega dodatka prav vsem otrokom.

V primeru, da je otroški dodatek univerzalen, imajo pravico do tega vsi otroci, ne glede na družinske dohodke. Višina otroškega dodatka bi bila v Sloveniji v primeru, da bi bil le-ta univerzalen, določena glede na starost posameznega otroka, in sicer bi otroški dodatek znašal:

- 13 % zajamčene plače za predšolskega otroka;
- 16 % zajamčene plače za šoloobveznega otroka;
- 17 % zajamčene plače za otroka, starega 15-26 let.

Univerzalni otroški dodatek bi ob nespremenjenih drugih pogojih poslabšal položaj družin z najnižjimi dohodki. Otroški dodatek ne bi pripadal otrokom, ki bi bili zaradi vzgoje, šolanja ali usposabljanja v zavodu, kjer bi imeli brezplačno oskrbo. Namen je tudi bil, da bi se univerzalni otroški dodatek nadgrajeval z določenimi dodatki za namensko uporabo v skladu z določenimi potrebami (Resolucija o temeljnih oblikovanju družinske politike v Republiki Sloveniji, 1993).

V resoluciji je poleg univerzalnih otroških dodatkov poudarjena tudi socialna funkcija dohodnine. Oboje skupaj predstavlja usklajeno socialno politiko, ki naj bi delovala v korist družin, ki imajo večje število otrok in tudi nižje dohodke. Ugotovljeno je bilo, da davčne olajšave delujejo v korist davčnih zavezancev z višjimi dohodki, tisti, ki pa imajo nižje dohodke, pa olajšave ne morejo v celoti izkoristiti. Pri teh je seveda korist od davčnih olajšav zelo majhna ali je pa sploh ni. Omenjeno pomanjkljivost selektivni otroški dodatek popravlja.

Le-ta deluje v korist tistih, ki imajo nizke dohodke. Stanje pa se s selektivnim otroškim dodatkom v celoti ne popravi.

Vlada Republike Slovenije se je odločila, da je potrebno obdržati selektivni otroški dodatek zaradi več razlogov, in sicer (Drobnič et al., 1998, str. 9):

- ker bi univerzalni otroški dodatek znižal doseženo raven socialne varnosti dosedanjim upravičencem;
- potrebno bi bilo zagotoviti dodaten odstotek bruto domačega proizvoda, da bi višina najvišjih otroških dodatkov ostala nespremenjena, kar bi bilo v javno finančnih razmerah v času, ko se je to sprejemalo, zelo oteženo;
- univerzalni otroški dodatek bi z veljavnimi davčnimi olajšavami deloval izrazito v korist premožnejših družin;
- skupna korist otroških dodatkov bi se znižala, saj bi bila mejna korist univerzalnega otroškega dodatka v premožnejših družinah zelo nizka.

Pri tem je potrebno omeniti, da je napačno sklepati, da so selektivni otroški dodatki za revnejše družine vedno ugodnejši kakor pa univerzalni. V okviru tega lahko navedemo tri bistvene ugotovitve (Stanovnik, Stropnik, 1998a, str. 33):

- selektivne otroške dodatke je možno šteti v dohodke pri uveljavljanju drugih socialnih pravic, še posebej, če želi sistem preprečevati kumuliranje pravic;
- družine, ki prejemajo otroške dodatke, so vedno na nek način marginalizirane;
- nikoli in nikjer vse družine, ki so upravičene, ne oddajo vloge za otroški dodatek, ki je selektiven (zaradi ponosa, neobveščenosti, nezmožnosti izpeljati postopek za uveljavitev pravice).

Otroški dodatek se lahko izplačuje skozi davčni sistem v obliki zmanjšanja dohodnine, kot npr. v Nemčiji. O tem se je že razmišljalo tudi v Sloveniji. V Sloveniji je bilo predvideno, da bi se to izvajalo tako, da bi mesečno akontacijo dohodnine vsakokrat zmanjšali za znesek univerzalnega otroškega dodatka (Stropnik, 2001, str. 39). To ima lahko tako pozitivne kot negativne posledice, ki so prikazane v nadaljevanju.

Pozitivne posledice izplačevanja otroških dodatkov skozi davčni sistem so, da (Stropnik, 2001, str. 39):

- bi otroški dodatek bil univerzalna pravica vseh otrok (do določene starosti), to pomeni, da bi bil popolnoma enak za vse otroke, ne glede na dohodek družine in vrstni red rojstva otroka;
- bi se izognili obsežnemu administriranju v zvezi z dodeljevanjem in izplačevanjem otroških dodatkov;
- davčni prihranek na račun otrok ne bi bil več odvisen od tega, ali je zaposlen eden ali oba starša ter kakšno je razmerje med dohodki staršev – zaradi individualnega obdavčenja staršev je ob sedanjih davčnih olajšavah za otroke davčni prihranek družine z obema zaposlenima staršema manjši od davčnega prihranka v primeru

družine, ki ima enak dohodek in je zaposlen le eden od staršev; velja tudi, da čimvečji je dohodek enega od staršev, tem večji je davčni prihranek zaradi otrok;

- davkoplačevalci z višjimi dohodki ne bi bili upravičeni do višjega davčnega prihranka na račun vzdrževanih otrok kot davkoplačevalci z nižjimi dohodki².

Negativne posledice izplačevanja otroških dodatkov skozi davčni sistem (Stropnik, 2001, str. 39):

- pravice do otroškega dodatka na ta način sploh ne bi mogle uveljavljati osebe brez obdavčljivih dohodkov, kar bi še poslabšalo življenjski standard ljudi, ki so že tako na robu preživetja;
- pravico za svoje otroke bi delno ali v celoti izgubili starši z nizkimi dohodki, ker ne bi mogli uveljavljati dela ali celotne davčne olajšave, še zlasti če imajo večje število otrok;
- prihajalo bi lahko do težav z nekaterimi delodajalci, ki bi ovirali izplačevanje otroškega dodatka hkrati s plačo.

Opisano je bilo predvideno pred letom 2003, torej pred spremembo Zakona o starševskem varstvu. Glede na to, da je omenjeni zakon obveljal, se je misel o izplačevanju otroškega dodatka skozi davčni sistem očitno umaknila v ozadje.

3.4 Upravičenci

Pravico do otroškega dodatka uveljavlja eden od staršev oziroma druga oseba za otroka, ki ima stalno prebivališče v RS. Pravico do otroškega dodatka pa lahko uveljavlja tudi sam otrok, če je starejši od 18 let in je brez staršev ali ne živi s starši v skupnem gospodinjstvu v primeru, da se šola in če tako na podlagi okoliščin odloči center za socialno delo – CSD (ZSDP, 2003, 68. člen). Pri tem obstaja pogoj, da ima otrok stalno prebivališče v RS.

Obstajajo nekateri primeri, v katerih staršem oziroma drugi osebi otroški dodatek za otroka ne pripada, in sicer (ZSDP, 2003, 69. člen):

- če je otrok v delovnem razmerju oziroma opravlja kmetijsko ali drugo samostojno dejavnost;

² Ob odmeri dohodnine davčna uprava preveri, ali znesek univerzalnega otroškega dodatka, ki je izplačan posredno v obliki mesečnega zmanjšanja akontacije dohodnine, dosega ali presega davčni prihranek, do katerega bi bil davčni zavezanec upravičen glede na veljavni znesek zmanjšanja davčne osnove. V primeru, da bi bil davčni zavezanec na podlagi zmanjšanja davčne osnove deležen višjega davčnega prihranka, kot znaša prejeti univerzalni otroški dodatek, se mu dohodnina končno obračuna, upošteva se to zmanjšanje davčne osnove. Glede na razliko med davčnim prihrankom, do katerega bi bil davčni zavezanec upravičen, in prejetim otroškim dodatkom, plača zavezanec pri končnem obračunu dohodnine manjši znesek poročuna oziroma prejme več vračila akontacije dohodnine (Stropnik, 2001, str. 39).

- če je otrok zaradi vzgoje, šolanja ali usposabljanja v zavodu, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo (pravica se lahko prizna le v primeru, da se dokaže, da starši materialno skrbijo za otroka; prizna se lahko za dobo 3-6 mesecev na leto, odvisno od tega, koliko dni na leto preživi v družini);
- če je otrok oddan v rejništvo (pravica se lahko prizna za določeno dobo, odvisno od tega, koliko dni na leto preživi v družini – otrok mora v družini preživeti najmanj 91 dni, da se pravica prizna, dokazano pa mora biti, da starši tudi v tem času materialno skrbijo za otroka);
- če je otrok sklenil zakonsko zvezo oziroma živi v zunajzakonski skupnosti;
- če ima otrok pravico do otroškega dodatka na podlagi mednarodne pogodbe;
- če otrok ne živi z obema staršema in izvršuje roditeljsko pravico v celoti samo eden od staršev in preživnina ni dogovorjena na centru za socialno delo ali določena s sodbo sodišča, razen v primerih, ko očetovstvo ni urejeno.

Naslednja tabela prikazuje povprečno mesečno število upravičencev otroškega dodatka, povprečno mesečno število otrok po letih ter izplačana sredstva za otroški dodatek v posameznih letih.

Tabela 5: Pregled števila upravičencev in otrok do otroškega dodatka ter višina izplačanih sredstev po posameznih letih

Leto	Povprečno mesečno število upravičencev	Povprečno mesečno število otrok	Izplačana sredstva (v 1.000 SIT)
1994	100.063	187.639	10.777.919
1995	123.006	222.634	14.032.696
1996	204.029	342.443	21.104.101
1997	248.950	408.536	25.117.458
1998	254.228	410.864	26.705.104
1999	245.998	405.040	35.939.307
2000	247.505	411.397	44.904.004
2001	248.996	412.495	48.066.533
2002	245.077	408.051	51.461.986
2003	240.072	401.549	55.216.832

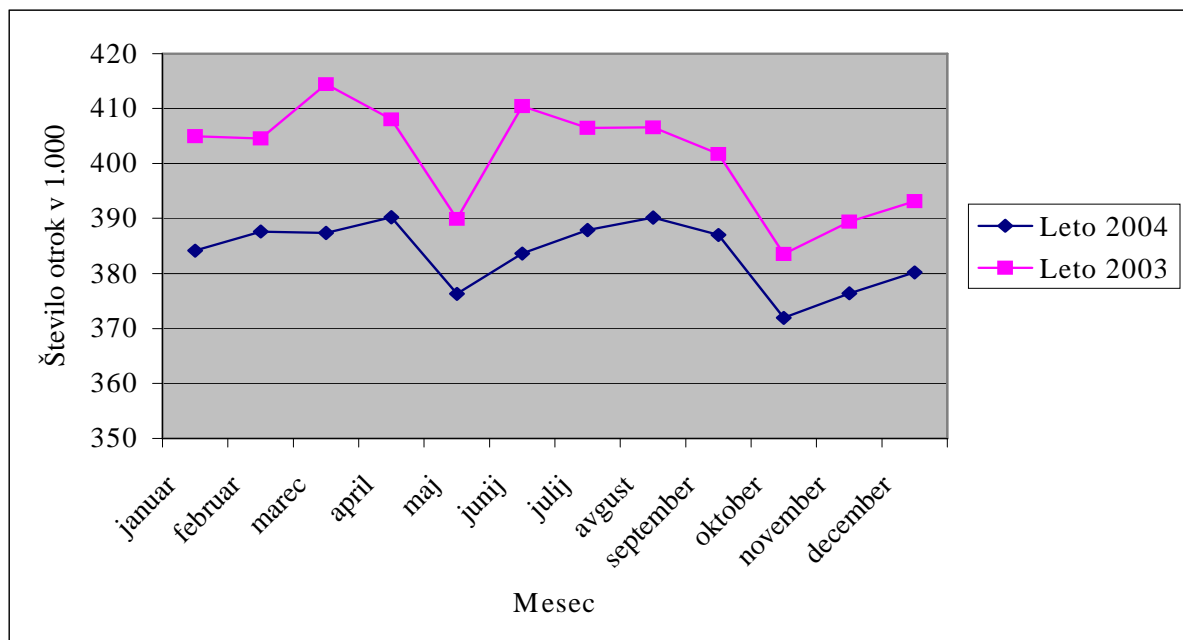
Vir: Statistični podatki o prejemkih po zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 2004.

Iz tabele je razvidno, da so se izplačana sredstva iz leta v leto povečevala, povprečno mesečno število upravičencev in otrok pa se ni le povečevalo, temveč je tudi padalo, predvsem v letu 1999 ter 2002 in 2003. Nekateri vzroki za takšno gibanje števila upravičencev in otrok so navedeni v nadaljevanju.

Gibanje števila otrok po mesecih za leto 2003 in 2004 prikazuje Slika 3. Razvidno je, da se je število otrok, ki so prejeli otroški dodatek, v obeh letih zmanjšalo v mesecu maju in oktobru. Zmanjšanje števila otrok, ki so upravičeni do otroškega dodatka po mesecih, je lahko posledica različnih dejavnikov, zaradi katerih se otroški dodatek ali začasno ali trajno ne izplačuje več:

- zgodi se, da upravičenec pozabi po enem letu podaljšati pravico do otroškega dodatka;
- za polnoletne otroke se ne predloži potrdila o šolanju;
- manjše število rojenih otrok v posameznih mesecih, ki šele začnejo prejemati otroški dodatek v primerjavi s tistimi, ki so v istem mesecu izgubili to pravico zaradi dejavnikov, ki so omenjeni v prejšnjih dveh alineah.

Slika 3: Gibanje števila otrok, ki so prejeli otroški dodatek po mesecih za leto 2003 in 2004

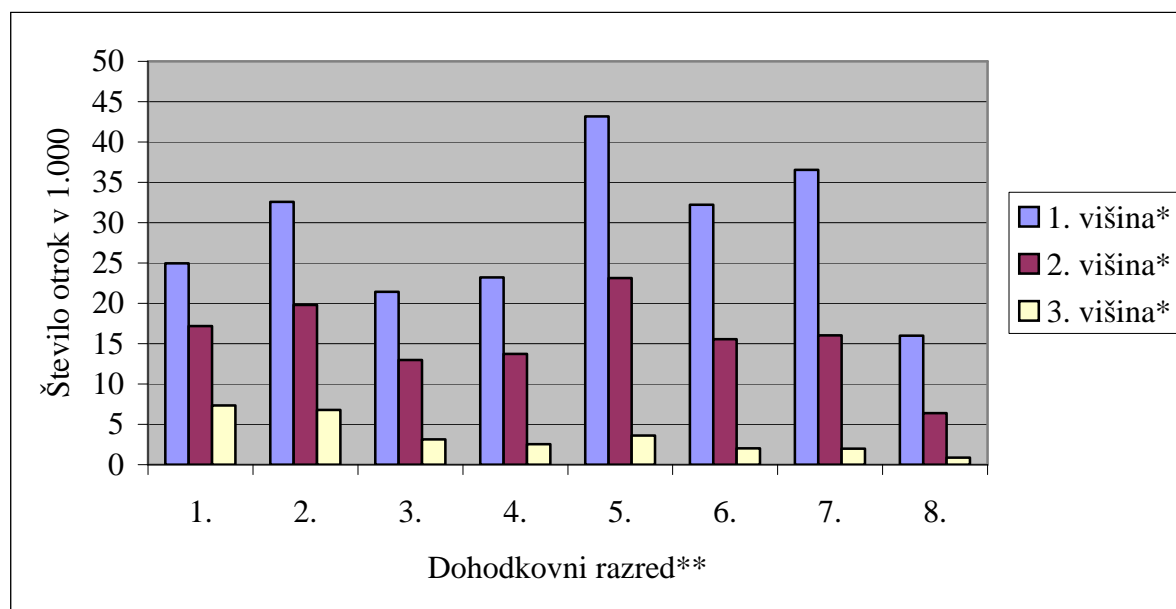
Vir: Interni podatki Ministrstva za delo družino in socialne zadeve – MDDSZ, 2005.

Tabela 6: Mesečni znesek višine otroškega dodatka (v SIT) v letu 2005 glede na povprečni mesečni dohodek na družinskega člana

Dohodkovni razred	Dohodek na družinskega člana v % povprečne plače v RS	Znesek otroškega dodatka za posameznega otroka (v SIT)		
		1. otrok (1. višina)	2. otrok (2. višina)	3. in naslednji otrok (3. višina)
1.	do 15 %	21.580	23.740	25.900
2.	nad 15 % do 25 %	18.460	20.400	22.340
3.	nad 25 % do 30 %	14.070	15.720	17.370
4.	nad 30 % do 35 %	11.090	12.660	14.250
5.	nad 35 % do 45 %	9.070	10.590	12.090
6.	nad 45 % do 55 %	5.750	7.190	8.630
7.	nad 55 % do 75 %	4.310	5.750	7.190
8.	nad 75 % do 99 %	3.750	5.190	6.630

Vir: Uskladitev zneskov družinskih prejemkov s 1. januarjem 2005, 2005.

Slika 4: Število otrok v posameznem dohodkovnem razredu glede na višino otroškega dodatka za december 2004

* 1., 2. in 3. višina so razvidne iz Tabele 6 in v Prilogi 1.

** Dohodkovni razred je opredeljen v Tabeli 6 in v Prilogi 1.

Vir: Interni podatki MDDSZ, 2005.

Lestvica, ki prikazuje mesečni znesek višine otroškega dodatka (v SIT) za leto 2004 glede na povprečni mesečni dohodek (v določenih mejah) na družinskega člana, je prikazana v Prilogi 1. Iz Slike 4 na str. 20 je razvidno, da je bilo decembra 2004 največ prvorojenih otrok (43.180) iz družin s povprečnim mesečnim dohodkom na družinskega člana v razponu med 88.620 in 113.940 tolarjev, kar je v istem letu spadalo v peti dohodkovni razred (moder stolpec) glede na lestvico za določanje višine otroškega dodatka za leto 2004.

V isti dohodkovni razred v obravnavanem mesecu leta 2004 spada tudi največ drugorojenih otrok (23.134), kar na grafu predstavlja rdeč stolpec. Tretjih in vseh nadaljnjih otrok je bilo decembra 2004 v vseh dohodkovnih razredih skupaj 28.286, v grafu pa le-ti predstavljajo tretjo višino otroškega dodatka – rumen stolpec. Iz analize grafa je moč ugotoviti, da jih je izmed teh otrok največ sodilo v prvi dohodkovni razred, kjer je povprečni mesečni dohodek na družinskega člana znašal do 37.980 tolarjev. Na splošno je mogoče iz grafa ugotoviti, da je v Sloveniji zelo malo družin s tremi ali več otroki.

3.5 Uveljavljanje pravice do otroškega dodatka

Pravico do otroškega dodatka se vedno uveljavlja na centru za socialno delo, pri tem pa obstaja kar nekaj različnih variant glede na status prebivališča. Pravico do otroškega dodatka se uveljavlja pri centru za socialno delo, ki je krajevno pristojen glede na otrokovo stalno prebivališče v RS.

Starša se morata sama dogovoriti, kateri od njiju bo uveljavljal pravico do otroškega dodatka. Če se o tem ne moreta dogovoriti sama, odloča o tem CSD, pri čemer upošteva otrokove koristi. V primeru, da otrok živi le z enim od staršev, uveljavlja pravico tisti od staršev, pri katerem otrok živi.

Za otroke brez staršev in otroke pod skrbništvom CSD, kjer ima otrok stalno prebivališče, uvede postopek po uradni dolžnosti ali na predlog zainteresirane osebe (Kersnik Bergant, 1997, str. 32). Če otrok, ki je brez staršev, nima stalnega prebivališča, je pristojen CSD, kjer je nastal povod za postopek. V primeru, da pravico do otroškega dodatka uveljavlja otrok sam in je starejši od 18 let, je pristojen CSD po njegovem stalnem prebivališču.

Pravica do otroškega dodatka se uveljavlja na obrazcu, imenovanem vloga za uveljavitev pravice do otroškega dodatka. Vlagatelj mora vlogi priložiti podatke o dohodkih za vsakega družinskega člana na posebnem obrazcu ter številko osebne računa, na katerega se otroški dodatek nakazuje.

Pri uveljavljanju pravice do otroškega dodatka ima velik pomen potrdilo o šolanju. Za otroke, ki še niso dopolnili 18. leta starosti, ga ni potrebno priložiti. Tisti, ki to starost presežejo, pa ga morajo obvezno priložiti. V primeru, da otrok v času prejemanja otroškega dodatka

dopolni starost 18 let, mora obvezno še v istem mesecu, ko je 18. leto dopolnil, centru za socialno delo predložiti omenjeno potrdilo. Po 18. letu starosti otroka mora tisti, ki pravico do otroškega dodatka uveljavlja, ob vsakem uveljavljanju obvezno priložiti tudi potrdilo o šolanju.

3.6 Začetek in trajanje prejemanja

Da bi bili starši upravičeni do otroškega dodatka že z mesecem rojstva otroka, morajo pravico uveljaviti v roku 90 dni po rojstvu otroka. V primeru, da se pravico uveljavlja kasneje, se le-ta prizna s prvim dnevom naslednjega meseca po vložitvi zahtevka.

Pravica se lahko uveljavlja, dokler otrok ne dopolni 18. leta starosti. Za otroke, starejše od 18 let, se pravica lahko uveljavlja le v primeru, če se šolajo oziroma dokler imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta na dodiplomskem študiju, vendar najdlje do dopolnjenega 26. leta starosti. Izjemoma se za otroka, ki je upravičen do otroškega dodatka, šteje tudi oseba po 26. letu starosti, če traja njeno šolanje na visoki stopnji pet ali šest let ali če oseba zaradi daljše bolezni ali poškodbe ali služenja vojaškega roka med šolanjem ni končala šolanja v predpisanem roku (ZSDP, 2003, 70. člen).

Pravica do otroškega dodatka je priznana za dobo enega leta. Upravičenci morajo torej vložiti novo vlogo za priznanje pravice do otroškega dodatka v mesecu, v katerem se jim pravica do otroškega dodatka izteče.

Vloga za uveljavljanje pravice do otroškega dodatka mora biti pravočasno vložena. Do 31. 12. 2001 je veljalo, da je bila omenjena pravica priznana od 1. maja tekočega leta do 30. aprila naslednjega leta. To se je spremenilo s 1. 1. 2002. Od takrat namreč velja, da je pravica do otroškega dodatka priznana s prvim dnevom naslednjega meseca po vložitvi vloge.

Tisti, ki uveljavlja pravico do otroškega dodatka, mora biti pozoren na datum poteka pravice, saj je potrebno novo vlogo vložiti pravočasno, in sicer še pred potekom stare pravice. V nasprotnem primeru pride do ukinitve pravice do otroškega dodatka.

Novost, katero je MDDSZ začelo uvajati z letošnjim marcem, je, da bodo omenjenega meseca dalje pisno obveščali vse upravičence do otroškega dodatka o izteku njihove pravice do tega dodatka. S tem ministrstvo želi pravočasno obvestiti vse upravičence, da se jim pravice do otroškega dodatka za tekoče leto izteka. S takšnim obveščanjem pa bodo upravičenci opozorjeni tudi na to, da naj vložijo novo vlogo za uveljavitev pravice za naslednje leto, saj se upravičencem v primeru, da vloge pravočasno ne vložijo, prekinejo izplačila otroškega dodatka.

Če v času prejemanja otroškega dodatka pride do sprememb, ki imajo vpliv na priznano pravico do otroškega dodatka, njegovo višino in obdobje prejemanja, je prejemnik otroškega dodatka dolžan to sporočiti centru za socialno delo v osmih dneh od dne, ko je sprememba nastala oziroma je zanjo izvedel. Spremembe, ki jih je potrebno sporočiti centru za socialno delo, so lahko različne. Sem spadajo: sprememba števila družinskih članov, zaposlitev ali izguba zaposlitve enega od vzdrževalcev družine, začetek opravljanja samostojne dejavnosti, zaposlitev otroka po 15. letu starosti ter namestitvev otroka v rejniško družino ali drugo obliko institucionalnega varstva.

3.7 Določanje višine otroškega dodatka

Ker je v Sloveniji otroški dodatek selektivne narave, je pri dodeljevanju te pravice pomembna višina družinskih dohodkov. Višina otroškega dodatka se namreč določa glede na uvrstitev družine v posamezni dohodkovni razred. Pri tem se upošteva povprečni mesečni dohodek na posameznega družinskega člana v preteklem koledarskem letu oziroma v predpreteklem koledarskem letu v primeru, da se pravica do otroškega dodatka uveljavlja v mesecu januarju, februarju ali marcu (ZSDP, 2003, 71. člen).

Za uvrstitev družine v posamezni dohodkovni razred se torej skupni dohodek za preteklo koledarsko leto deli s številom vseh družinskih članov in dvanajstimi meseci. Rezultat pomeni povprečni mesečni dohodek na družinskega člana.

Kot družinski člani se štejejo vsi člani gospodinjstva, ki so v odnosu do vlagatelja, kamor spadajo (ZSDP, 2003, 74. člen):

- zakonec ali zunajzakonski partner;
- otrok, pastorek, otrok zunajzakonskega partnerja ali posvojenec, ki živi z vlagateljem v skupnem gospodinjstvu in ga je ta ali njegov zakonec ali zunajzakonski partner dolžan preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo družinska razmerja;
- vnuk, nečak, varovanec, ki nima staršev ali je staršem odvzeta roditeljska pravica, kadar živi z vlagateljem v skupnem gospodinjstvu in ga je ta dolžan preživljati;
- starši vlagatelja, zakonca ali zunajzakonskega partnerja, če sta ga dolžna preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo družinska razmerja.

Če mati, s statusom učenke, dijakinje, vajenke ali študentke na dodiplomskem študiju, uveljavlja pravico do otroškega dodatka za svojega otroka in z njim živi pri svojih starših, se smatra mati kot družinski član pri svojih starših. V tem primeru starši lahko uveljavljajo pravico do otroškega dodatka za otrokovo mater.

V primeru, da mati iz prejšnjega odstavka živi skupaj z otrokom in očetom otroka pri svojih starših ali starših otrokovega očeta, se ne štejejo za družinske člane pri svojih starših niti pri starših otrokovega očeta. Če uveljavlja pravico do otroškega dodatka oče otroka in ima mati

status učenke, dijakinje, vajenke ali študentke na dodiplomskem študiju, se mati ne more hkrati šteti za družinskega člana pri svojih starših in pri svoji družini, ne glede na to, da s svojo družino živi pri svojih starših ali pri starših otrokovega očeta (Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov, 2003, 21. člen).

Pri uveljavljanju pravice do otroškega dodatka se v skupni dohodek družine štejejo naslednji dohodki:

- vsi dohodki, ki so vir dohodnine;
- transferni dohodki, kamor spadajo denarne dajatve po zakonu o socialnem varstvu, nagrada rejnici, plačani prispevki za rejnice, nadomestila za brezposelnost, denarna pomoč za brezposelnost, štipendije, starševski dodatek s prispevki, delno pačilo za izgubljeni dohodek s prispevki, plačani prispevki za samostojne ustvarjalce na področju kulture, plačani prispevki za vrhunske športnike in šahiste, nadomestila preživnin, denarne dajatve vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja in drugi transferni dohodki;
- drugi dohodki, in sicer nagrade vajencev, prejemki učencev in študentov za delo preko študentskega servisa, preživnine v višini pravnega izvršilnega naslova (razen v primerih, ko se dokaže, da je storjeno vse, da bi preživninski upravičenec preživnino izterjal), dediščine in darila, dohodki od iger na srečo, rente od zavarovanj, odškodnine pri nezgodnem zavarovanju in drugi dohodki ali prejemki.

Velja, da se podatki o dohodkih in prejemkih, ki po zakonu, ki ureja dohodnino, niso obdavčeni oziroma so obdavčeni le nad določeno višino, všttevajo v skupni dohodek družine v celotnem znesku, ne glede na plačilo prispevkov za socialno varnost oziroma akontacije dohodnine. V to kategorijo spadajo podatki o prejemkih iz delovnega razmerja kot so odpravnine, jubilejne in druge nagrade, premije prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki jih plačuje delodajalec (Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov, 2003, 26. člen).

Skupni dohodek družine je vsota vseh bruto dohodkov vseh družinskih članov za isto koledarsko leto. V skupni dohodek družine se pri uveljavljanju otroškega dodatka ne šteje kar nekaj prejemkov, in sicer pomoč ob rojstvu otroka, otroški dodatek, dodatek za nego otroka, dodatek za veliko družino, dodatek za pomoč in postrežbo ter varstveni dodatek, dohodki, ki jih prejema oseba za oskrbo otroka v rejniški družini (to so materialni stroški za rejenko oziroma rejenca), dohodki od občasnega dela invalidov, ki so vključeni v institucionalno varstvo in jih pridobivajo zunaj oblik redne zaposlitve, in solidarnostna pomoč.

Glede na število otrok v družini se skupna višina otroškega dodatka določi za vse otroke, ki so upravičeni do otroškega dodatka tako, da se seštejejo posamezni zneski otroških dodatkov za vsakega otroka. Iz Tabele 6 na str. 20 je razvidno, da bo upravičenec, ki ima tri otroke in dohodek na družinskega člana v razponu nad 30 % do 35 % povprečne plače v RS, dobil nakazan znesek v višini 38.000 tolarjev mesečno, kar je enako vsoti:

$$(11.090 + 12.660 + 14.250).$$

Za otroke, ki živijo v enostarševski³ družini, se upošteva 10 % povečanje posameznih zneskov otroškega dodatka za vsakega otroka, ki je upravičen do otroškega dodatka v skladu z uvrstitvijo družine v dohodkovni razred. Ta pravica je začela veljati s 1. 1. 2004.

Za predšolskega otroka, ki ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce, se upošteva 20 % povečanje zneska otroškega dodatka za posameznega otroka, ki je upravičen do otroškega dodatka v skladu z uvrstitvijo družine v dohodkovni razred. V primeru, da mati, oče ali druga oseba prejema za istega otroka nadomestilo za nego in varstvo otroka, koristi dobroimetje⁴ ali preneseni dopust ali prejema starševski dodatek, vlagatelj nima pravice do izjemne višine otroškega dodatka za predšolskega otroka, ki ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce (Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov, 2003, 42. člen). Ta pravica je začela veljati 1. 1. 2003.

Na sledečem primeru prikazujem višino otroškega dodatka v letu 2005 za dva otroke, pri čemer je prvi otrok šoloobvezen, drugi otrok pa ni vključen v predšolsko vzgojo. Družina s tema otrokoma spada v peti dohodkovni razred, torej ima povprečni dohodek v razponu nad 35 % do 45 % na družinskega člana v RS. Otroški dodatek znaša mesečno:

$$(9.070 + 1,2 \times 10.590) = 21.778 \text{ SIT.}$$

Otroški dodatek in ostali družinski prejemki se v nekaterih primerih ne izplačajo v denarju. To se lahko zgodi v primeru, da v družini obstaja velika verjetnost, da le-ta denarja ne bo namenila za tiste namene, ki so predvideni z zakonom, s tem pa bo ogrožena socialnoekonomska varnost otroka. V takem primeru lahko center odloči, da se posamezni prejemek izplača v obliki konkretnih dobrin oziroma se plača posamezne račune in podobno (ZSDP, 2003, 100. člen). Zneski otroškega dodatka za posameznega otroka se usklajujejo enkrat letno z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin.

3.8 Želena oblika otroških dodatkov

Leta 2000 je bila v Sloveniji izvedena anketa, s katero so želeli ugotoviti, kakšne otroške dodatke si želijo prebivalci Slovenije. Iz Tabele 7 na str. 26 je razvidno, da je glede višine dohodkov večina nagnjena k selektivnim otroškim dodatkom, to je otroškim dodatkom, ki ima

³ Enostarševska družina pomeni skupnost enega od staršev z otroki, kadar sam izvršuje roditeljsko pravico in ni drugega roditelja, ki bi bil otroka/e dolžan preživljati.

⁴ Če starša ali druga oseba ne izrabí dopusta za nego in varstvo otroka v obsegu, določenem po 46. členu ZSDP, lahko pripadajoči del nadomestila za dopust za nego in varstvo otroka, izrabijo v obliki dobroimetja za:

1. plačilo varstva otroka,
2. plačilo najemnine za stanovanje,
3. reševanje stanovanjskega vprašanja.

vgrajen socialni element. Po anketnih rezultatih naj bi bili otroški dodatki enaki za otroke vseh starosti in ne glede na vrstni red rojstva otroka. Iz tega je mogoče sklepati, da z višanjem višine otroškega dodatka za vsakega naslednjega otroka država želi vplivati na večje število otrok v posamezni družini. Pri ljudeh pa obstajajo določeni vzroki, da se več ne odločajo za povečevanje svojih družin. Ti vzroki so predstavljeni v 2. poglavju.

Tabela 7: Želene oblike otroških dodatkov

Značilnosti otroškega dodatka	% odgovorov
<i>Glede na višino dohodkov</i>	
Otroški dodatek odvisen od dohodkov (nižji dohodek, višji otroški dodatek)	61,7
Otroški dodatek samo za družine z nizkimi dohodki	13,8
Otroški dodatek neodvisen od višine družinskih dohodkov	24,5
<i>Glede na starost otrok</i>	
Čim starejši otrok, tem višji otroški dodatek	37,0
Čim mlajši otrok, tem višji otroški dodatek	5,6
Otroški dodatek neodvisen od starosti otroka	57,4
<i>Glede na število otrok</i>	
Otroški dodatek samo za prva dva otroka	1,8
Otroški dodatek od tretjega otroka naprej	0,7
Enaki otroški dodatki za vse otroke	61,6
Otroški dodatek, ki je višji za vsakega nadaljnjega otroka	35,9

Vir: Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 39.

4 DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO

Med novostmi zadnjih let je dodatek za veliko družino. Velika družina je po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih družina, ki ima tri ali več otrok, ki izpolnjujejo pogoje za otroški dodatek, to je 70. člen ZSDP iz leta 2003. Omenjeni člen govori o trajanju pravice do otroškega dodatka. Po tem členu je otrok, ki je upravičen do otroškega dodatka, oseba do dopolnjenega 18. leta starosti, starejša oseba pa, če se šola, dokler ima status učenca, dijaka, vajenca ali študenta na dodiplomskem študiju, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti. Za otroka se izjemoma šteje tudi oseba po 26. letu starosti, v primeru, da traja njeno šolanje na visoki stopnji pet ali šest let, ali v primeru, da je oseba zaradi daljše bolezni, poškodbe ali služenja vojaškega roka med šolanjem ni končala šolanja v predpisanem roku. V tem primeru se status otroka podaljša za toliko časa, kolikor se je šolanje zaradi teh razlogov podaljšalo. 70. člen ZSDP tudi določa, da se pravica do otroškega dodatka prizna za dobo enega leta.

4.1 Dodatek za veliko družino v letih 2002-2005

Pravica se je začela uveljavljati postopno. Prvič je bil dodatek za veliko družino, do katerega so enkrat na leto upravičene družine s tremi ali več otroki, ki so mlajši od 18 let oziroma mlajši od 26 let, če se šolajo in imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta, izplačan leta 2002, ko so družine dobile 25.000 tolarjev. 1. januarja 2003 se je ta dodatek povečal na 53.600 tolarjev. Pravica je bila v celoti uveljavljena 1. januarja 2004, ko so družine prejele 78.420 tolarjev. Upravičencem do dodatka za veliko družino bo v letu 2005 izplačano 80.070 tolarjev.

V Tabeli 8 je prikazano število upravičencev in izplačana sredstva po posameznih letih, odkar dodatek za veliko družino obstaja. Iz tabele je razvidno, da se je število upravičencev iz leta 2002 do leta 2003 povečalo bolj (za 417 upravičencev) kot iz leta 2003 do leta 2004 (56 upravičencev). Na takšno gibanje lahko vpliva:

- družine, ki bi bile do dodatka za veliko družino lahko upravičene, za to niso vedele;
- družine, ki v prvem letu, ko je bil dodatek za veliko družino izplačan, niso bile do tega upravičene (niso prejemale otroškega dodatka oziroma niso vložile obrazca za uveljavitev pravice do dodatka za veliko družino), so pa to storile v naslednjih letih;
- povečanje števila tretjih otrok v družini;
- upravičencem več pomeni višji dodatek v vsakem naslednjem letu kot pa tisti, ki je bil izplačan na primer v prvem letu, ko se je pravica začela uveljavljati.

Tabela 8: Pregled števila upravičencev do dodatka za veliko družino in izplačanih sredstev po letih

Leto	Število upravičencev	Izplačana sredstva (v 1.000 SIT)
2002	23.946	598.650
2003	24.363	1.306.017
2004	24.419*	1.915.416*

* Lastni izračuni za leto 2004 na podlagi internih podatkov MDDSZ, 2005.

Vir: Statistični podatki o prejemkih po zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, 2004.

4.2 Upravičenci

Pravico do tega dodatka ima eden od staršev, če ima eden od staršev in otroci skupno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Uveljavlja jo lahko tudi eden od otrok, če trije ali več

otrok iz iste družine živijo brez staršev (ZSDP, 2003, 77. člen). Za vloge je pristojen CSD, ki deluje na območju, kjer ima družina stalno prebivališče.

4.3 Pridobitev, trajanje pravice ter izplačevanje

Pravica do dodatka za veliko družino se uveljavlja pri CSD, krajevno pristojnem glede na stalno prebivališče posamezne družine, ki je upravičena do dodatka. Pravico do dodatka za veliko družino določi CSD po uradni dolžnosti za vse, ki prejemajo otroški dodatek in izpolnjujejo pogoj za pridobitev tega dodatka, to je, da imajo tri ali več otrok (Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov, 2003, 51. člen). Pravica se prizna prejemniku otroškega dodatka. Center po uradni dolžnosti preverja upravičenost do dodatka za veliko družino pri vseh prejemnikih tega dodatka vsako leto pred rokom, ki je določen za izplačilo (ZSDP, 2003, 95. člen).

Pomembno je poudariti, da višina družinskega dohodka nima nikakršnega vpliva na upravičenost do dodatka za veliko družino (Vloge za dodatek za veliko družino je treba oddati do 15. julija, 2004). Za dodelitev tega dodatka ima torej bistveni pomen le število otrok – da so v družini trije ali več otrok.

Tisti, ki pravice do otroškega dodatka ne uveljavlja, želi pa prejemati dodatek za veliko družino, mora vložiti zahtevek za priznanje dodatka za veliko družino najkasneje do 15. julija za tekoče leto. Po tem roku pravice do dodatka za veliko družino za tekoče koledarsko leto ni več mogoče uveljaviti (ZSDP, 2003, 95. člen). Pravica do dodatka za veliko družino se pridobi, če se tretji otrok rodi najkasneje do 30. junija v letu uveljavljanja pravice (Dodatek za veliko družino, 2004).

Pravica do dodatka za veliko družino traja tako dolgo, dokler so izpolnjeni pogoji po ZSDP. Velja, da so pogoji izpolnjeni do 30. junija za leto, v katerem se pravico uveljavlja (ZSDP, 2003, 78. člen). Dodatek za veliko družino se po ZSDP izplača do 15. v naslednjem mesecu po izvršljivosti odločbe (ZSDP, 2003, 99. člen).

5 OTROŠKI DODATEK IN DODATEK ZA VELIKO DRUŽINO V PRIMERJAVI Z OSTALIMI DRUŽINSKIMI PREJEMKI TER BDP

Iz zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih izhajajo pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in pravice do družinskih prejemkov. Družinski prejemki predstavljajo denarne prejemke, kamor spadajo (ZSDP, 2003, 57. člen):

- starševski dodatek;

- pomoč ob rojstvu otroka;
- otroški dodatek;
- dodatek za veliko družino;
- dodatek za nego otroka;
- delno plačilo za izgubljeni dohodek.

Med pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo spadajo (ZSDP, 2003, 7. člen):

- starševski dopust;
- starševsko nadomestilo in
- pravice iz naslova krajšega delovnega časa.

Tabela 9: Višina izplačanih sredstev za družinske prejemke in pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo v letu 2003

Vrsta družinskega prejemka	Višina izplačanih sredstev v 1.000 SIT
Otroški dodatek	55.216.832
Starševsko nadomestilo	35.219.875
Dodatek za nego otroka	1.397.645
Dodatek za veliko družino	1.306.017
Starševski dodatek	1.128.213
Pomoč ob rojstvu otroka	902.179
Delno plačilo za izgubljeni dohodek	194.825
Prispevki zaradi dela s krajšim delovnim časom	167.541

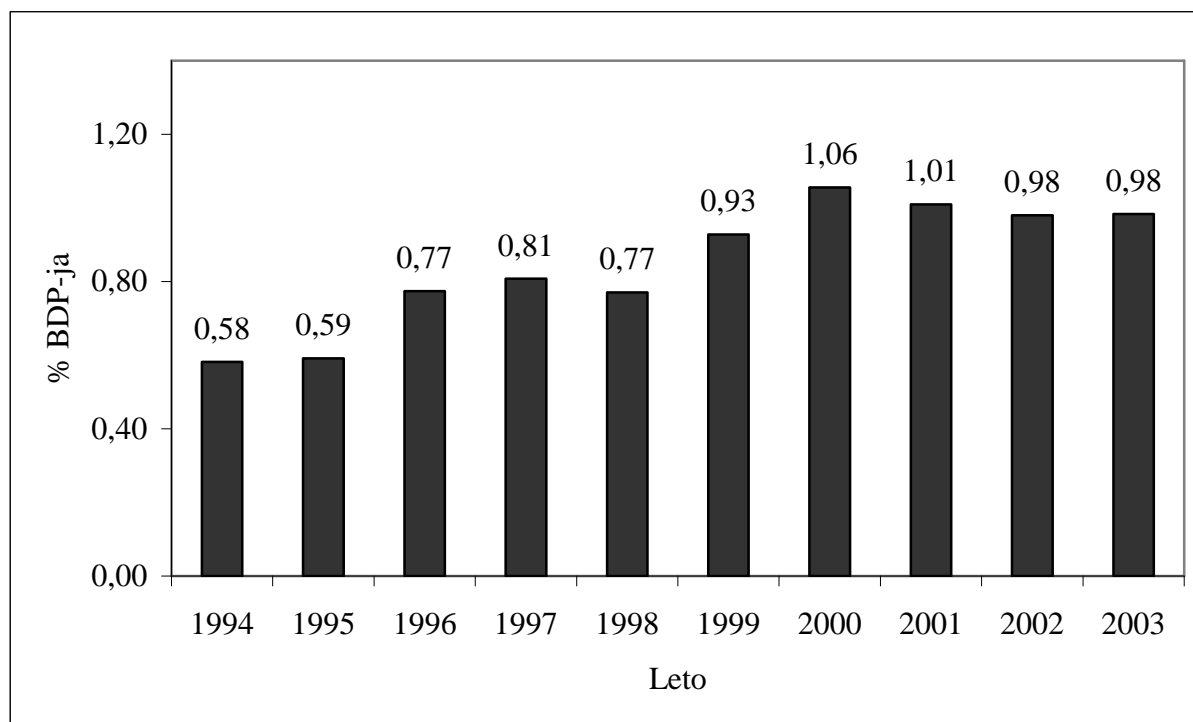
Vir: Interni podatki MDDSZ, 2005.

Kot je razvidno iz Tabele 9, je bilo največ sredstev namenjenih izplačilu otroškega dodatka, kar je v prikazanem letu zanašalo 55.216.832.000 tolarjev. Ta denar se je v letu 2003 razdelil med 401.549 otrok⁵.

Dodatek za veliko družino je bil v letu 2003 po celotni višini sredstev na četrtem mestu. Zanj so sredstva države znašala 1.306.017.000 tolarjev, razdelila pa so se 24.363 upravičencem.

⁵ Število predstavlja povprečno letno število otrok v letu 2003.

Slika 5: Odstotek BDP-ja za otroške dodatke in dodatek za veliko družino v Sloveniji po letih

Vir: Lastni izračun.

Iz Slike 5 je razvidno, da je bilo gibanje deleža BDP-ja za otroške dodatke in dodatek za veliko družino⁶ po letih različno, pri čemer so bili prisotni tako dvigi kot padci. V letu 2000 so otroški dodatki presegli 1 % BDP-ja, vendar je v letu 2002, kljub temu da je tu upoštevan tudi dodatek za veliko družino, prišlo do padca pod 1 %. Podrobnejši podatki za oba dodatka so podani v Prilogi 2.

6 DRUŽINSKI PREJEMKI PO VSTOPU SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO

Pravice iz družinskih prejemkov, kamor spadata tako otroški dodatek kot dodatek za veliko družino, se po vstopu Slovenije v EU niso in se ne bodo spreminjale, nikakor pa ne zmanjševale. Slovenija na področju družinskih prejemkov presega ugodnosti in pravice marsikatere države EU (Slovenija v Evropski uniji, 2003, str. 97-98).

Slovenija ima v primerjavi z drugimi evropskimi državami v veljavi otroški dodatek za prvega otroka, ki ga v nekaterih državah nimajo. Ima tudi tri različne višine otroških dodatkov, ki so višje za vsakega naslednjega otroka, višji dodatek za otroka, ki ni vključen v

⁶ Dodatek za veliko družino je upoštevan le v letih 2002 in 2003.

program predšolske vzgoje ter dodatek za veliko družino. Vsi ti družinski dodatki kažejo na to, da imamo kar nekaj več »ugodnosti« na področju družinskih prejemkov kot v drugih državah Evropske unije.

Družinske prejemke na področju EU zagotavljajo pristojni nosilci države, katere zakonodaja velja za zaposleno ali samozaposleno osebo, in sicer v primeru, ko otroci prebivajo skupaj s to osebo v isti državi ali v primeru, da je stalno prebivališče otrok v drugi državi. V primeru, da bi bil isti družinski član v istem obdobju upravičen do družinskega prejemka iz dveh držav, mu pripada le dajatev države, v kateri stalno prebiva (Moja Evropa, 2004, str. 94).

7 PRIMERJAVA Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI

Za otroški dodatek, kot ga imenujemo v Sloveniji, uporabljajo v državah po svetu različne pojme. V Angliji ga imenujejo otroški dodatek (angleško child benefit), v Avstriji družinska pomoč (nemško Familienbeihilfe), v Franciji spada v sklop družinskih doklad (francosko allocations familiales), v Nemčiji denar za otroka (nemško Kindergeld).

V Tabeli 10 na str. 32 so prikazana merila za določanje višine otroških dodatkov, in sicer dohodek, število otrok in starost otrok. Odvisnost od posameznega merila se od države do države razlikuje. Nekatere države upoštevajo eno merilo, druge dva in le redke vsa tri merila skupaj.

Tabela 10: Merila, ki vplivajo na višino otroških dodatkov

Država	OTROŠKI DODATKI		
	Odvisni od		
	dohodka	števila otrok	starosti otrok
Avstrija		X	X
Belgija		X	X
Bolgarija		X	
Češka	X		X
Danska			X
Estonija		X	
Finska		X	
Francija		X	X
Hrvaška	X		
Irska		X	
Islandija	X	X	X
Italija ⁷	X		X
Latvija		X	
Liechtenstein		X	X
Luksemburg		X	X
Madžarska		X	
Makedonija	X	X	X
Nizozemska		X	X
Norveška		X	X
Poljska	X	X	
Portugalska	X	X	X
Slovaška	X		X
Slovenija	X	X	
Španija	X		
Švedska		X	
Velika Britanija		X	

Vir: Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 41.

Na Poljskem in v Španiji višina otroškega dodatka ni odvisna od višine družinskega dohodka, ampak obstaja zgornja meja dohodkov, do katere velja upravičenost. Tisti, ki imajo dohodek višji od zgornje meje, pa do otroškega dodatka niso upravičeni (Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 41). V Grčiji in Turčiji otroški dodatki niso javni transferji, temveč so predmet

⁷ Na <http://europa.eu.int/> je za Italijo objavljeno, da je otroški dodatek odvisen števila otrok in ne od starosti otrok, kot je navedeno v tabeli. V nadaljnjem besedilu je uporabljen podatek s spletne strani.

kolektivnih delovnih pogodb in le pravica zaposlenih, kar pomeni, da nezaposleni pravice do otroškega dodatka ne morejo uveljavljati (Stropnik, 2001, str. 4).

Iz Tabele 10 na str. 32 je razvidno, da imajo otroški dodatek, ki je odvisen od družinskih dohodkov le v približno tretjini navedenih držav. V več kot dveh tretjinah navedenih držav je otroški dodatek odvisen od števila vzdrževanih otrok v družini. Približno polovica omenjenih držav ima vpeljane otroške dodatke glede na otrokovo starost.

Omeniti velja, da so otroški dodatki v nekaterih državah delno ali celo popolnoma nadomestili različne davčne olajšave, ki so jih bili deležni le davkoplačevalci, kamor ne spadajo najrevnejši sloji prebivalstva. To je privedlo do tega, da so s tako uvedbo otroških dodatkov in obstoječo progresivnostjo davčnih lestvic pridobili le tisti, ki spadajo v višje dohodkovne razrede. Iz tega sledi, da je opuščanje in manjšanje pomena davčnih olajšav bistvenega pomena za nižje dohodkovne razrede, ki pred tem niso bili deležni olajšav, saj niso plačevali davkov. Le-ti so zaradi nizkih dohodkov lahko izkoristili le del olajšav (Stanovnik, Stropnik, 1998, str. 49, 50).

Iz organiziranosti izplačevanja otroških dodatkov ter od odvisnosti le-tega od dohodka, števila in starosti otrok je razvidno, da ima vsaka država politiko otroškega dodatka drugače organizirano. V nadaljevanju je prikazana značilnost otroških dodatkov in dodatkov za veliko družino v nekaterih državah Evropske unije. Višine dodatkov in ostale značilnosti kažejo stanje v letu 2002.

AVSTRILIJA

Do otroškega dodatka niso upravičeni tisti otroci, ki imajo stalno prebivališče v tujini (Residence of the child, 2005). Otroški dodatek prejema upravičenci do 18. leta starosti oziroma do 26. leta, če se poklicno izobražujejo ali študirajo. Med upravičence ne spadajo nosečnice, invalidi in tisti, ki trenutno služijo vojaški rok (Age limit, 2005).

Do 21. leta starosti so do otroškega dodatka upravičeni tisti, ki si iščejo službo, za otroke, ki si sami niso zmožni služiti denarja, pa za dodatek ni omejitev. Obstaja tudi omejitev za otroke nad 18 let, ki v primeru, da njihov lastni dohodek preseže vrednost 8.725 € na leto, niso upravičeni do otroškega dodatka (Age limit, 2005).

Otroški dodatek v Avstriji znaša 105,40 € za otroka na mesec. Ta dodatek pa lahko naraste na (Monthly amounts, 2005):

- 112,70 €, ko je otrok star več kot 3 leta;
- 130,90 € za otroka, ki je star več kot 10 let;
- 152,70 € za otroka nad 19 let.

V primeru, da se otroški dodatek izplačuje za dva otroka, se le-ta poveča za 12,80 € na otroka na mesec, za tri otroke pa se vsota poveča za 25,50 € mesečno na otroka. Za invalidnega ali prizadetega otroka se dodatno izplača še 138,30 € mesečno (Monthly amounts, 2005).

V Avstriji je poznan tudi dodatek za več otrok. Tretji in vsak nadaljnji otrok dodatno dobi mesečno 36,40 €. To je odobreno le v primeru, kadar obdavčljivi družinski dohodek leta pred vložitvijo prošnje za dodelitev dodatka ne presega določene meje. Dohodkovna meja za leto 2003 je znašala 40.320 € (Monthly amounts, 2005).

BELGIJA

Otroški dodatek pripada samo, če je otrok v Belgiji (Residence of the child, 2005). Otroški dodatek se dodeljuje na podlagi vrstnega reda rojstva otroka, in sicer dobi upravičenec mesečno (Monthly amounts, 2005):

- za prvega otroka 72,61 €;
- za drugega otroka 134,35 €;
- za tretjega in vsakega nadaljnje otroka 200,59 €.

V tej državi obstajajo tudi izplačila glede na leto otrokovega rojstva, kjer obstaja več variant (Variation with age, 2005):

1. najstarejši otroci v družini, ki so rojeni po 1. 1. 1990 in niso invalidni ali prizadeti, prejemajo mesečno:
 - a) od 6. do 12. leta starosti 12,65 €;
 - b) od 12. do 18. leta starosti 19,26 €;
 - c) dodatek za otroke po 18. letu starosti bo uporaben od leta 2009 dalje;
2. otrokom, rojenim med 1. 1. 1991 in 31. 12. 1996 pripada naslednji dodatek za starost:
 - a) od 6. do 18. leta starosti 25,22 € mesečno;
 - b) dodatek za otroke po 18. letu starosti bo uporaben od leta 2009 dalje;
3. ostalim otrokom (vključno z invalidnimi in prizadetimi) pripada mesečno:
 - a) od 6. do 12. leta starosti 25,22 €;
 - b) od 12. do 18. leta starosti 38,54 €;
 - c) dodatek za otroke po 18. letu starosti bo uporaben od leta 2009 dalje;
4. otroci, ki so rojeni pred 1. 1. 1991 in niso invalidni ali prizadeti:
 - a) rojeni med 1. 1. 1985 in 31. 12. 1990 prejemajo mesečno:
 - i) do 18. leta starosti 25,22 €;
 - ii) po 18. letu starosti 27,09 €;
 - b) rojeni med 1. 1. 1981 in 31. 12. 1984 prejemajo 40,41 € mesečno;
 - c) rojeni pred 1. 1. 1981 prejemajo mesečno 42,53 €;
 - d) ostalim otrokom (vključno z invalidnimi in prizadetimi) pripada mesečno:
 - i) od 6. do 12. leta starosti 25,22 €;
 - ii) od 12. do 18. leta starosti 38,54 €;
 - iii) po 18. letu starosti 49,01 €.

Otroški dodatek se normalno izplačuje do dopolnjenega 18. leta starosti. V primeru, da se otrok poklicno izobražuje ali študira, se mu ta transfer izplačuje do 25. leta. Če je otrok težek invalid, je do tega upravičen do 21. leta. Osebe, ki so do vključno 1. julija 1987 dopolnile 21. let in so invalidne ali prizadete, nimajo nikakršne starostne omejitve glede izplačevanja otroškega dodatka (Age limit, 2005).

DANSKA

Do otroškega dodatka so na Danskem upravičeni vsi otroci do 18. leta starosti (Age limit, 2005). Otroški dodatki so razdeljeni po starosti posameznega otroka v tri kategorije (Monthly amounts, 2005):

1. do 3. leta pripada upravičencem 145 € mesečno za posameznega otroka;
2. od 3 do 7 let starosti so upravičeni do 131 € mesečno za posameznega otroka;
3. za posameznega otroka v starosti od 7 do 18 let pa so mesečno upravičeni do otroškega dodatka v znesku 103 €.

FINSKA

Otroški dodatek se dodeljuje na podlagi vrstnega reda rojstva otroka, in sicer dobi upravičenec mesečno (Monthly amounts, 2005):

- za prvega otroka 90 €;
- za drugega otroka 110,50 €;
- za tretjega otroka 131,00 €;
- za četrtega otroka 151,50 €;
- za petega in vsakega nadaljnjega otroka 172,00 €.

Zneski kažejo, da so otroški dodatki v tej državi progresivni glede na število otrok v družini. Znesek otroškega dodatka za vsakega otroka, ki živi v enostarševki družini je višji za 33,60 € (Monthly amounts, 2005). Pravica do otroškega dodatka traja do dopolnjenega 17. leta starosti (Age limit, 2005).

FRANCIJA

Otroški dodatek se izplačuje do 20. leta starosti. Obstaja pogoj, da dohodek ne sme preseči 55 % minimalne plače (Age limit, 2005). Otroški dodatek znaša za dva otroka 111,26 €, za vsakega nadaljnjega otroka pa 142,55 €. Iz tega izhaja, da za enega otroka družine ne dobijo otroškega dodatka, kar pomeni, da želi država tako priti do »večjega« števila otrok v družini (Monthly amounts, 2005). Dodatek se spreminja s starostjo otroka, in sicer pripada upravičencu dodatno (Variation with age, 2005):

- za otroka od 11 do 16 let 31,29 €;
- za otroka nad 16 let pa 55,63 €.

GRČIJA

V Grčiji so otroški dodatki pravica zaposlenih staršev (Field of application, 2005). Starost, do katere se otroški dodatek izplačuje, je 18 let. Lahko se izplačuje do 22. leta, če otrok študira.

Za invalide in prizadete ni omejitve glede starosti izplačevanja, če je bila nezmožnost ocenjena pred 18. letom starosti (Age limit, 2005).

Otroški dodatek znaša (Monthly amounts, 2005):

- za prvega 5,87 €;
- za dva otroka 18 €;
- za tri otroke 40 €;
- za štiri otroke 48 €;
- za vsakega nadaljnjega otroka so družine dobile 8,07 €.

IRSKA

Do otroškega dodatka so upravičeni otroci do 16. leta starosti, če študirajo, pa do 19. leta. Če je otrok invaliden ali prizadet, se mu dodatek izplačuje do 19. leta (Age limit, 2005). Za prvega in drugega otroka znaša otroški dodatek 117,60 €, za tretjega in vsakega naslednjega otroka pa 147,30 € (Monthly amounts, 2005). Če ima družina trojčke ali četvorčke, se otroški dodatek za vsakega otroka podvoji. Če so v družini dvojčki, pa je otroški dodatek 1,5-krat večji kot za prvega otroka (Monthly amounts, 2005).

Otroški dodatek se mesečno izplačuje materi ali mačehi. Znesek se lahko izplačuje tudi očetu ali očimu, če z njim živi v skupnem gospodinjstvu in ga le-ta vzdržuje (Other conditions, 2005). Praviloma mora otrok živeti in biti vzdrževan pri prejemniku otroškega dodatka (Residence of the child, 2005).

ITALIJA

Otroški dodatek je odvisen od števila otrok in dohodka družine (Monthly amounts, 2005). Izplačuje se do otrokovega 18. leta, pri težki invalidnosti ali prizadetosti ni omejitev pri izplačevanju (Age limit, 2005).

Upravičenec do otroškega dodatka je tisti, ki odda vlogo. Le-ta ne sme biti ločen ali ločeno živeti, kar pomeni, da zakonca in otroci živijo skupaj. Upravičenec je tisti, ki otroka preživlja, ali sam otrok (Field of application, 2005).

LUKSEMBURG

Pogoj za upravičenost do otroškega dodatka je, da odrašča v Luksemburgu in ima tu tudi uradno prebivališče. Otroški dodatek pripada otrokom do 18. leta, v primeru poklicnega izobraževanja in študija pa se le-ta izplačuje do 27. leta. Za težjo invalidnost ali prizadetost ni omejitev za izplačilo (Age limit, 2005).

V Luksemburgu znaša otroški dodatek (Monthly amounts, 2005):

- za prvega otroka 172,36 €;
- za dva otroka 409,28 €;
- za tri otroke 745,44 €;

- za vsakega nadaljnjega otroka pa 335,99 €.

V tej državi obstajajo tudi dodatki glede na starost, in sicer (Variation with age, 2005):

- za otroke od 6 do 12 let znaša 15,02 €;
- za otroke nad 12 let pa 45,06 €.

NEMČIJA

Otroški dodatki se izplačujejo do 18. leta. Možno je podaljšanje do 21. leta za brezposelne otroke. Če se otrok poklicno izobražuje, študira, mu otroški dodatek pripada do 27. leta. Prizadetim in invalidnim se otroški dodatek izplačuje neomejeno, pogoj pa je, da je oseba zbolela pred 27. letom (Age limit, 2005). Višine otroških dodatkov so naslednje (Monthly amounts, 2005):

- prvi, drugi in tretji otrok dobijo vsak po 154 €;
- za vsakega nadaljnjega otroka se izplača 179 €.

Od leta 1996 so v Nemčiji drugačni načini izplačevanja otroškega dodatka. Le-ta se namreč izplačuje le osebam, ki nimajo obveznosti plačevati davek na dohodek. Za ostale se upošteva otroški dodatek kot davčna olajšava po Zakonu o davku na dohodek (Stropnik, 1997, str. 186).

NIZOZEMSKA

Otrok je upravičen do otroškega dodatka do 17. leta (Age limit, 2005). Mesečni znesek otroškega dodatka za otroka, ki je rojen 1. 1. 1995 ali kasneje, znaša (Monthly amounts, 2005):

- za otroka, ki je star manj kot 6 let, 58,11 €;
- za otroka, starega med 6 in 11 let, 70,57 €;
- za otroka med 12. in 17. letom pa 82,02 €.

Otroci, ki so rojeni pred 1. 1. 1995 in so po 1. 10. 1994 dopolnili od 6 do 12 let, so upravičeni do naslednjih zneskov otroškega dodatka (Monthly amounts, 2005):

1. osnovni zneski otroškega dodatka za otroka v starosti med 12 in 17 let glede na število otrok v družini znašajo:
 - o za enega otroka 82,02 €;
 - o za dva otroka 93,78 €;
 - o za tri otroke 97,36 €;
 - o za štiri otroke 105,25 €;
 - o za pet otrok 109,98 €;
 - o za šest otrok 113,13 €.
2. otrokom med 6 in 11 let pripada 85 % osnovnega zneska.

Pod določenimi pogoji se lahko zneski otroškega dodatka podvojijo, in sicer, ko je otrok (Monthly amounts, 2005):

- star manj kot 16 let in ne živi doma, študira, je invaliden ali prizadet;
- star 16 ali 17 let in je situacija enaka kot pri prejšnji alineji ali je nezaposlen.

PORTUGALSKA

Je ena izmed redkih držav, v katerih je otroški dodatek odvisen tako od dohodka kot od števila in starosti otrok (Černič Istenič, Stropnik, 2001, str. 41). Otroški dodatek se izplačuje do 16. leta, v primeru, da otrok študira in se poklicno izobražuje, se mu dodatek izplačuje do 24. leta. Če je otrok težek invalid ali prizadet, se mu izplačevanje dodatka lahko podaljša do tri leta (Age limit, 2005).

Dohodkovna skupina, v katero se posameznik lahko uvrsti, je odvisna od državne minimalne plače. V tej državi določajo otroški dodatek na podlagi štirih dohodkovnih skupin (Monthly amounts, 2005):

- 1. skupina: družinski prejemki, ki so enaki ali manjši od 1,5-kratnika minimalne plače;
- 2. skupina: družinski prejemki med 1,5 in 4-kratnikom minimalne plače;
- 3. skupina: družinski prejemki med 4 in 8-kratnikom minimalne plače;
- 4. skupina: družinski prejemki nad 8-kratnikom minimalne plače.

Znotraj teh skupin obstajata dve starostni skupini, in sicer otroci, stari 12 mesecev ali manj, in otroci s starostjo nad 12 meseci (Monthly amounts, 2005).

ŠPANIJA

Otroški dodatek se izplačuje do 18. leta starosti (Age limit, 2005). Otroci do 18 let so upravičeni do otroškega dodatka v višini 24,25 € mesečno, če pa so invalidni ali prizadeti, pa do 48,47 € mesečno. Če je otrok star več kot 18 let in je najmanj 65 % invalid, se mu izplača 260,79 € mesečno, če je najmanj 75 % invalid, pa mu pripada 381,19 € otroškega dodatka mesečno (Monthly amounts, 2005). Starostnih omejitev ni za zelo invalidne in prizadete otroke (Age limit, 2005).

Oseba izgubi pravico do otroškega dodatka, če letni znesek družinskega dohodka preseže višino 8.264,28 €. Ta višina pa se lahko poviša za 15 %, ko ima družina dva otroka (Variation with income, 2005).

ŠVEDSKA

Sistem otroških dodatkov je obvezen varen sistem z veljavo za vse otroke s prebivališčem na Švedskem. Je davčno financiran in je sestavljen iz dveh delov (Basic principles, 2005):

- otroškega dodatka;
- dodatka za veliko družino.

Otrok dobi 104 € otroškega dodatka mesečno, ki ga lahko prejema do 16. leta (Monthly amounts, 2005; Age limit, 2005). Podoben dodatek dobi tudi otrok, ki je v višjem letniku. Tu imajo tudi dodatek za več otrok (Mehrkindzulage), ki znaša za tretjega otroka 28 €, za

četrtga 83 € ter za petega in vsakega naslednjega 104 € mesečno (Monthly amounts, 2005). Otroški dodatek se praviloma izplačuje materi (Field of application, 2005). Če otrok zapusti Švedsko za več kot šest mesecev, se mu otroški dodatek ne izplačuje več (Other conditions, 2005).

VELIKA BRITANIJA

Otroški dodatek znaša za najstarejšega otroka 105 € za vsakega nadaljnjega otroka pa 70 € (Monthly amounts, 2005). Pravico do otroškega dodatka imajo vsi otroci do 16. leta, do 19. leta pa le otroci, ki se šolajo (Age limit, 2005).

8 SKLEP

Z zakoni posamezna država dokazuje svoj odnos do rojevanja otrok ter do njihovega razvoja in izobraževanja. Skrb države za otroke ima v današnjem času še toliko večji pomen, saj se število živorojenih otrok iz leta v leto zmanjšuje, v Sloveniji pa je že kar nekaj let prisoten negativen naravni prirast. Iz tega pa izhaja, da je naloga države vzpodbujati rojevanje otrok. V ta namen pa je potrebno prispevati kar nekaj proračunskih sredstev, kamor spadajo tako otroški dodatki kot dodatek za veliko družino, ki sta bila obravnavana v tem diplomskem delu.

Zdravo in varno otroštvo lahko otrokom zagotovijo le starši, pri čemer pa ni vse odvisno od njih (odločitev, koliko otrok bodo imeli oziroma koliko si jih lahko privoščijo, kako jih bodo preživljali). Z otroškimi dodatki in dodatkom za veliko družino prevzema država nase del stroškov otrok. Namen teh transferjev je omiliti padec življenjske ravni družin, do katerega prihaja po rojstvu vsakega otroka. Z izvajanjem teh ukrepov priznava država številne pozitivne in dolgoročne koristi od otrok za celotno družbo.

Pravica do otroškega dodatka in dodatka za veliko družino predstavljata le del socialne in družinske politike naše države, obe pa prispevata k boljšemu življenju otrok. Iz diplomskega dela je mogoče razbrati, da je v Sloveniji skrb za otroke glede obravnavanih dveh dodatkov kot ostalih pravic dokaj dobro urejena. Zakon, ki je stopil v veljavo v letu 2003, je izpopolnil nekatere člene, ki so v preteklosti veljali, uvedene pa so bile tudi nekatere novosti. S tem zakonom so prišli do dodatnih odstotkov pri otroškem dodatku otroci iz enostarševskih družin in otroci, ki ne obiskujejo programa predšolske vzgoje. Še vedno pa se pojavlja vprašanje poštenosti s strani vsakega posameznika, ki uveljavlja posamezne pravice. Vsak želi od države »iztržiti« kar največ, vendar obstajajo določene omejitve, ki bi jih bilo potrebno upoštevati.

Sama menim, da bi bili univerzalni otroški dodatki bolj pravični. V današnjem času lahko vidimo, da se godi krivica na marsikaterem področju. Tako je mogoče tudi pri otroških dodatkih sklepati, da tisti, ki so premožni – ne samo v denarnem smislu, ampak tudi v

materialnem (hiše, avti, vikendi,...) – dobivajo višje otroške dodatke kot nekateri, ki nimajo »skoraj nič« svojega in si lahko privoščijo le najemniško stanovanje ali pa še tega ne. Enaki zneski otroških dodatkov po starosti bi bili bolj pravični, saj ne bi bilo več dohodkovnih razredov. Tako se ne bi več mogli izgovarjati, da zaradi nekaj tolarjev (mogoče samo za enega) padejo v višji dohodkovni razred in zato dobijo nižji otroški dodatek.

Na koncu je potrebno poudariti, da kljub preverjanju družinskih dohodkov preko davčne uprave, višina otroških dodatkov, do katerih je upravičena posamezna družina, ni odraz socialnega stanja. Dejstvo je namreč, da lahko pomemben del upravičencev na osnovi davčnih in drugih predpisov »bolj revno« izkaže svoje prihodke in s tem svoj socialni položaj. Zaradi tega pa lahko upravičenci pridobijo višje otroške dodatke. Tisti, katerih dohodek na družinskega člana v resnici znaša nad 99 % povprečne plače v RS in jim po zakonu otroški dodatek ne bi pripadal, si lahko prikažejo nižje dohodke in si s tem celo pridobijo pravico do otroškega dodatka. Država bi morala izvajati večji nadzor nad izvajanjem zakonov in nad upravičenci do posameznih prejemkov.

LITERATURA

1. Belopavlovič Nataša et al.: Pravni vidiki otrokovih pravic. Ljubljana : Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, 1992. 235 str.
2. Černič Istenič Majda, Stropnik Nada: Prebivalstvo, družina in blaginja: Stališča do politike in ukrepov. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2001. 136 str.
3. Drobnič Janez et al.: Pregled. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 1998. 41 str.
4. Kersnik Bergant Maja et al.: Imam otroka – imam pravice. Priročnik za starše. Ljubljana : Zveza družin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 1997. 102 str.
5. Kuhar Metka, Ule Mirjana: Mladi, družina, starševstvo. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo, 2003. 156 str.
6. Malačič Janez: Demografija: teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 378 str.
7. Moja Evropa. Priročnik za življenje in delo v Evropski uniji. Ljubljana : GV Revije, 2004. 175 str.
8. Ramovš Jože: Slovenska sociala med včeraj in jutri. Ljubljana : Inštitut Antona Trstenjaka, 1995. 272 str.
9. Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana : Urad vlade za informiranje, 2003. 172 str.
10. Stanovnik Tine, Stropnik Nada: Medgeneracijski transferji dohodka v Sloveniji (Raziskovalno poročilo). Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1998. 69 str.
11. Stanovnik Tine, Stropnik Nada: Povezava socio-demografskih, fiskalnih in instrumentalnih vidikov novih ekonomskih instrumentov za zagotavljanje socialne varnosti (Raziskovalno poročilo). Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1998a. 65 str.
12. Stropnik Nada: Ekonomski vidiki politike otroškega varstva za družino in družbo v Sloveniji. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1994. 421 str.
13. Stropnik Nada: Ekonomski vidiki starševskega varstva. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1997. 236 str.

14. Stropnik Nada: Optimizacija davčnih olajšav za otroke in otroških dodatkov z vidika družin. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2001. 51 str.
15. Šori Iztok: Kako se iz stare preleviti v mlado družbo. Večer, Ljubljana, 9.11.2004, str. 13.
16. Švab Alenka: Družina: od modernosti k postmodernosti. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 2001. 202 str.

VIRI

1. Age limit.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_205_en.htm], 15.1.2005.
2. Basic principles.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_201_en.htm], 15.1.2005.
3. Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/rr798-2003/met_izracun/izracun.htm], 2.4.2005.
4. Dodatek za veliko družino.
[URL: <http://www.gov.si/mddsz/pdf/2d.pdf>], 3.12.2004.
5. Field of application: beneficiaries.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_202_en.htm], 15.1.2005.
6. Interni podatki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana, 2005.
7. Monthly amounts: Benefits.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_206_en.htm], 15.1.2005.
8. Naravni prirast.
[URL: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=368], 15.1.2005.
9. Other conditions: Conditions.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_204_en.htm], 15.1.2005.

10. Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 116/03).
11. Residence of the child: Conditions.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_203_en.htm], 15.1.2005.
12. Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 40/93).
13. Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2003. 667 str.
14. Statistični letopis Republike Slovenije 2004. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 650 str.
15. Statistični podatki o prejemkih po zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.
[URL: <http://www.gov.si/mddsz/druzina/statistika.htm>], 3.12.2004.
16. Statistika družinskih prejemkov.
[URL: <http://www.gov.si/mddsz/index.php?CID=13&ID=760>], 26.1.2005.
17. Uskladitev zneskov družinskih prejemkov.
[URL: http://www.gov.si/mddsz/druzina/druzinski_prejemki_uskladitev.htm], 3.12.2004.
18. Uskladitev zneskov družinskih prejemkov s 1. januarjem 2005.
[URL: <http://www.gov.si/mddsz/?PID=69&CID=82&O=71&L=sl>], 7.1.2005.
19. Variation with age: Benefits.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_208_en.htm], 15.1.2005.
20. Variation with income: Benefits.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/missoc_207_en.htm], 15.1.2005.
21. Vloge za dodatek za veliko družino je treba oddati do 15. julija.
[URL: <http://www.gov.si/mddsz/index.php?CID=81&ID=477>], 19.6.2003.
22. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 110/03).
23. Za pridobitev nekaterih družinskih prejemkov ni več potrebno slovensko državljanstvo.

[URL: <http://www.finance-on.net/show.php?id=54931>], 19.8.2003.

24. Živorojeni otroci v Sloveniji.

[URL: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=255], 22.6.2004.

UPORABLJENE KRATICE

CSD – Center za socialno delo

EU – Evropska unija

€ – evro

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

RS – Republika Slovenija

SIT – slovenski tolar

ZSDP – Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih

PRILOGE

PRILOGA 1: Višine otroških dodatkov v letu 2004

Tabela 1: Mesečni znesek višine otroškega dodatka (v SIT) v letu 2004 glede na povprečni mesečni dohodek na družinskega člana

Dohodkovni razred	Dohodek na družinskega člana v % povprečne plače v RS	Povprečni mesečni dohodek na družinskega člana	Znesek otroškega dodatka za posameznega otroka		
			1. otrok (1. višina)	2. otrok (2. višina)	3. otrok (3. višina)
1.	do 15 %	do 37.980	21.140	23.250	25.370
2.	nad 15 % do 25 %	nad 37.980 do 63.300	18.080	20.060	21.880
3.	nad 25 % do 30 %	nad 63.300 do 75.960	13.780	15.400	17.010
4.	nad 30 % do 35 %	nad 75.960 do 88.620	10.860	12.400	13.960
5.	nad 35 % do 45 %	nad 88.620 do 113.940	8.880	10.370	11.840
6.	nad 45 % do 55 %	nad 113.940 do 139.260	5.630	7.040	8.450
7.	nad 55 % do 75 %	nad 139.260 do 189.900	4.220	5.630	7.040
8.	nad 75 % do 99 %	nad 189.900 do 250.668	3.670	5.080	6.490

Vir: Uskladitev zneskov družinskih prejemkov, 2004.

PRILOGA 2: % BDP-ja za otroški dodatek in dodatek za veliko družino

Tabela 1: % BDP-ja za otroške dodatke po letih

Leto	BDP v 1.000 SIT	Otroški dodatek v 1.000 SIT	% BDP-ja
1994	1.852.997.000	10.777.919	0,58
1995	2.372.657.000	14.032.696	0,59
1996	2.728.199.000	21.104.101	0,77
1997	3.110.075.000	25.117.458	0,81
1998	3.464.889.000	26.705.104	0,77
1999	3.874.720.000	35.939.307	0,93
2000	4.252.315.000	44.904.004	1,06
2001	4.761.815.000	48.066.533	1,01
2002	5.314.494.000	51.461.986	0,97
2003	5.747.168.000	55.216.832	0,96

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2004, str. 470; Statistika družinskih prejemkov, 2005.

Tabela 2: % BDP-ja za dodatek za veliko družino po letih

Leto	BDP v 1.000 SIT	Dodatek za veliko družino v 1.000 SIT	% BDP-ja
2002	5.314.494.000	598.650	0,01
2003	5.747.168.000	1.306.017	0,02

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2004, str. 470; Statistika družinskih prejemkov, 2005.

Tabela 3: % BDP-ja za otroške dodatke in dodatek za veliko družino po letih

Leto	BDP v 1.000 SIT	Otroški dodatek in dodatek za veliko družino v 1.000 SIT	% BDP-ja
1994	1.852.997.000	10.777.919	0,58
1995	2.372.657.000	14.032.696	0,59
1996	2.728.199.000	21.104.101	0,77
1997	3.110.075.000	25.117.458	0,81
1998	3.464.889.000	26.705.104	0,77
1999	3.874.720.000	35.939.307	0,93
2000	4.252.315.000	44.904.004	1,06
2001	4.761.815.000	48.066.533	1,01
2002	5.314.494.000	52.060.636	0,98
2003	5.747.168.000	56.522.849	0,98

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2004, str. 470; Statistika družinskih prejemkov, 2005.